

KORKEIN HALLINTO-OIKEUS
HÖGSTA FÖRVALTNINGSDOMSTOLEN

2013 VUOSIKERTOMUS

Sisältö

4	Lainalainen hallinto on oikeusvaltion perusta
6	KHO Top 3
8	Oikeuskäytännön merkityksestä verotuksessa
9	Verotulkinnat luovat toimivaa käytäntöä
12	Yksilöllistä ja yhteiskunnallista vaikuttavuutta
22	Annetut lausunnot
23	Korkeimman hallinto-oikeuden henkilökunta 1.1.–31.12.2013
26	Uudet verkkosivut
28	Tilastot
31	Korkeimman hallinto-oikeuden työtilasto vuodelta 2013

Lainalainen hallinto on oikeusvaltion perusta

Presidentti Pekka Vihervuori

Maailmalla ihmisarvoisen elämän perusedellytykset sekä toimiva talous ja julkishallinnon luotettavuus ja avoimuus ovat valitettavan usein huonolla tolalla. Käytännössä silloin on aina kyse maista, jotka eivät ole oikeusvaltioita. Ne ovat maita, joista usein perustavanlainenkin oikeusturva puuttuu, joissa hallinnon toiminta on kaikkea muuta kuin lainalaista ja avointa ja joissa korruptio rehoittaa. Erilaisina kriisiaikoina asiat ovat noissa maissa helposti vielä tavanomaistakin huonommalla tolalla, vaikka juuri silloin toimivan oikeuslaitoksen kysyntä on huipussaan. Meillä asiat ovat sentään näissä suhteissa ainakin yleisesti ottaen hyvin.

Oikeusvaltion ydinominaisuuksiin kuuluu lainalainen hallinto. Oman perustuslakimme mukaan julkisen vallan käytön tulee perustua lakiin, ja kaikessa julkisessa toiminnassa on noudatettava tarkoin lakia. Jokaisella on oikeus saada asiansa käsitellyksi asianmukaisesti ja ilman aiheetonta viivytystä lain mukaan toimivaltaisessa tuomioistuimessa tai muussa viranomaisessa, sekä oikeus saada oikeuksiaan ja velvollisuuksiaan koskeva päätös tuomioistuimen tai muun riippumattoman lainkäyttöelimen käsiteltäväksi. Käsitteilyn julkisuus sekä oikeus tulla kuulluksi, saada perusteltu päätös ja hakea muutosta samoin kuin muut oikeudenmukaisen oikeudenkäynnin ja hyvän hallinnon takeet turvataan perustuslain mukaan lailla. Keskeinen rooli kaikissa näissä suhteissa on hallintotuomioistuimilla, joiden asema ja tehtävät on paalutettu samassa perustuslaissa.

Julkista valtaa käyttävät viranomaiset tekevät hallinnon eri aloilla ja tasoilla vuosittain kymmeniä miljoonia hallintopäätöksiä, joihin voidaan

tarvittaessa hakea muutosta hallintotuomioistuimilta. Hallintotuomioistuinten ratkaisevat noin 30 000 valitusta vuodessa ja korkein hallinto-oikeus noin 4 000 asiaa. Hallinnon päätöksenteossa, olipa kyse verotuksesta, julkisista hankinnoista, sosiaaliturvasta, ympäristöstä, maahanmuutosta, asiakirjojen julkisuudesta tai mistä elämänalueesta hyvänsä, on aina sovellettavana viranomaista kulloinkin velvoittava oikeudellinen normisto. Hallintotuomioistuinten lainkäyttöpäätökset ohjaavat ja kontrolloivat lainalaista hallintoa, mutta osapuolille ne ovat aina erityisen tärkeitä ja siksi niitä odotetaan. Tehdyt ratkaisut vaikuttavat olennaisesti kansalaisten ja yhteisöjen elämään ja toimintaan. Ne mahdollistavat lopputuloksesta riippumatta, uudet valinnat ja etenemisen monissa sellaisissa taloudel-

lisesti tai sosiaalisesti tärkeissä asioissa ympäri yhteiskuntaa, jotka eivät lainkäyttöön enää kuulu.

Tässä on myös paikallaan todeta, että kantelu lainvalvojille ei koskaan korvaa muutoksenhakua toimivaltaiseen hallintotuomioistuimeen. Vain toimivaltainen tuomioistuin voi kumota lainvastaisen päätöksen tai muuttaa sitä. Pahimmassa tapauksessa väärästä valinnasta seuraa suoranaisten oikeudenmenetys. Valituksen ja kantelun välisen olennaisen eron soisi olevan kansalaisille ja medialle paljon tutumman kuin usein nykyisin on.

Oikeusvaltion ylläpitämisessä hallintotuomioistuimet – siis alueelliset hallinto-oikeudet, vakuutus-oikeus, markkinaoikeus ja korkein hallinto-oikeus – ovat näin ollen avainasemassa. Voimavaroihinsa nähden ne ovat toistaiseksi suoriutuneet usein valtaisasta ja odottamattominkin tavoin aaltoilevasta juttumäärästään kunnialla. Mutta entäpä jos asiat Suomessa olisivatkin toisin kuin alussa kuvasin? Perustuslaki velvoittaa myös julkisten voimavarojen kohdentamisessa, mutta ei kuitenkaan sisällä suoranaista mekanismia, jolla yhteys asianmukaisen resursoinnin ja toimivan oikeusvaltion välillä turvattaisiin. Jospa tuomioistuinten voimavaroja leikkaamalla saataisiinkin parannusta julkistalouden tilaan? Lisäsäästöjä oikeuslaitoksesta toki voisi oikein vahvalla juustohöylällä aina saada, vaikka tehtävien kysyntä pysyisikin ennallaan tai, kuten usein erilaisina murroskausina, jopa nousisi.

Mutta mitenkähän kävisikään? Koko oikeuslaitos, yhtä promillea vastaava julkinen oikeusapu mukaan luettuna, käyttää lähes seitsemän promillea valtion kaikista menoista, mutta kaikkien hallintotuomioistuinten vastaava osuus on vain alle yhden promillen. ja korkeimman hallinto-oikeuden oma osuus tästä on vain viidesosapromillen verran! Sanottavaa

lisää ei tule edes julkisen oikeusavun kustannuksista, joista vain häviävän pieni osa, neljä prosenttia koko oikeusavusta, kulutetaan hallintotuomioistuimissa tapahtuvissa oikeudenkäynneissä. Tämä muuten osaltaan kuvaa hallintoprosessin ketteryyttä ja mutkattomuutta.

Koko julkistalouden kannalta säästöt olisivat tässä ajatuskokeessa enimmilläänkin minimaalisia, mutta jo taloudellisesti laskettavat haitat yhteiskunnassa ja elinkeinoelämässä olisivat ratkaisutuotannon lamautuessa säästöä huikeasti suuremmat. Parhaan vastauksen tietävät ne yritykset ja yksityiset, kunnat ja muut yhteisöt, joiden tärkeistä asioista lopulta on kysymys.

Korkeimman hallinto-oikeuden rooli on vähitellen muuntumassa niin, että ennakkopäätösten muodossa tapahtuvan ohjauksen merkitys korostuu. Laajeneva valituslupajärjestelmä luo tähän osaltaan edellytyksiä. Kulunut vuosi oli ensimmäinen, jonka aikana annetuista merkittävistä ratkaisuista ei enää julkaistu painettua vuosikirjaa. Sen on korvannut sähköinen julkaiseminen viime vuoden aikana kokonaan uusitulla verkkosivustolla. Paperista irrottautuminen on osaltaan mahdollistanut julkaistavien ratkaisujen määrän merkittävän kasvattamisen. Toivottavasti tieto korkeimman hallinto-oikeuden merkittävistä ratkaisuista on näin entistä laajemmin kaikkien kiinnostuneiden tavoitettavissa.

KHO Top 3

Kolme keskeistä korkeimmassa hallinto-oikeudessa käsiteltyä asiakokonaisuutta vuonna 2013.

1 Kreikan vakuus-sopimus työllisti

Runsaasti julkisuutta saanut Kreikan vakuussopimus työllisti korkeinta hallinto-oikeutta vuonna 2013. Asian ydin oli siinä, olisiko valtiovarainministeriön pitänyt pyydettäessä antaa tieto Suomen valtion ja eräiden kreikkalaisten pankkien ja kansainvälisen investointipankin välisistä sopimuksista. Ministeriö oli pääosin kieltäytynyt antamasta pyydettyjä asiakirjoja.

Korkein hallinto-oikeus katsoi, että sopimuksissa oli joitakin tietoja, jotka olivat määriteltävissä pankkien liikesalaisuuksiksi. Liikesalaisuudet eivät kuitenkaan paljastuisi, jos tieto ei yhdisty osapuolina oleviin pankkeihin.

Korkein hallinto-oikeus teki ratkaisun, jolla ministeriö veloitettiin antamaan tieto sopimusasiakirjojen sisällöstä pankkien nimiä ja muita yksilöintitietoja paljastamatta. Päätös perustui julkisuusperiaatteen mahdollisimman laajaan turvaamiseen.

2 Oma asunto on suomalaisen suurin sijoitus

Oma asunto on monelle suomalaiselle elämän suurin investointi. Siksi olisi tärkeää, että verolakien asiaan liittyvät säännökset olisivat mahdollisimman selkeitä ja yksinkertaisia. Verolakien säännökset ovat kuitenkin yleissääntöjä, joissa ei aina voida ennakoida kaikkia mahdollisia säännösten käytännön soveltamistilanteita.

Tästä syystä oman asunnon hankinnan tai luovutuksen veroseuraamuksiin saatetaan joutua hakemaan ratkaisua verotusta koskevan muutoksenhaun kautta.

Kertomusvuonna antamissaan ratkaisuisa KHO katsoi, ettei varainsiirtoveron huojennusta voi saada, kun rakennuspaikkana käytetty vuokramaa hankitaan useita vuosia ensiasuntona käytetyn rakennuksen valmistumisen jälkeen. Oman asunnon luovutuksesta saadun voiton verovapauden edellytykset sen sijaan täytyivät, vaikka omana asuntona käytetty kiinteistö myytiin osissa kahdelle eri taholle.

3 KHO jalkautui Sipooseen

Korkein hallinto-oikeus sai kertomusvuonna ratkaistavakseen Sipoon kuntavaalien 2012 lainmukaisuuden. Helsingin hallinto-oikeus oli kumonnut Sipoon kunnan vaalituloksen ja perustellut päätöstään sillä, että äänien ennakkolaskentaan ja tarkastuslaskentaan oli osallistunut esteellisiä.

Korkein hallinto-oikeus teki asiassa katselmuksen. KHO piti moittavana sitä, että keskusvaalilautakunnan työskentelyyn oli osallistunut henkilö, jonka puoliso oli ehdokkaana vaaleissa. Keskusvaalilautakunta oli tulosta laskiessaan ja vahvistaessaan siis menetellyt lainvastaisesti. Menettely ei kuitenkaan ollut vaikuttanut vaalien tulokseen ja vaalien vahvistamista koskeva päätös jäi voimaan.

Oikeuskäytännön merkityksestä verotuksessa

Veroyliasiamies Timo Rabinä, Verohallinto

Hallintotuomioistuinten julkaistuista ratkaisuksista muodostuva oikeuskäytäntö on verotuksessa tärkeä oikeuslähde. Keskeisessä asemassa ovat korkeimman hallinto-oikeuden ennakkopäätökset eli prejudikaatit. Ennakkopäätöksessään korkein hallinto-oikeus ilmaisee tiettyä tapaustyyppiä koskevan ratkaisuperiaatteen ja asettaa samalla noudatettavaksi ennakkopäätössääntöä.

Ennakkopäätöksen antamisen jälkeen hallinto-oikeudet ja Verohallinto noudattavat omassa ratkaisukäytännössään ja Verohallinto lisäksi ohjauksessaan korkeimman hallinto-oikeuden asettamaa ennakkopäätössääntöä: samanlaiset asiat ratkaistaan ennakkopäätössääntö mukaisesti. Julkaistu oikeuskäytäntö lisää siten verotuksen yhtenäisyyttä, ennustettavuutta ja oikeusvarmuutta.

Ratkaisujen julkaisukäytännöstä

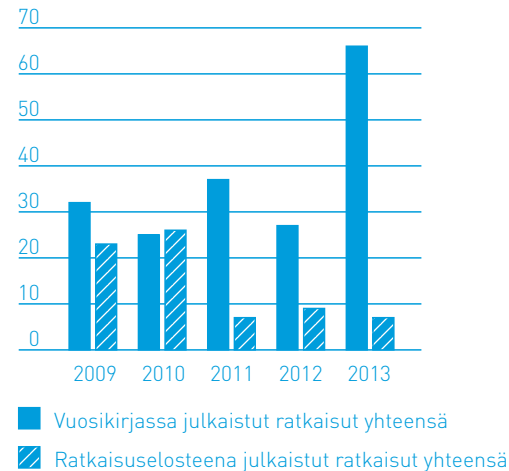
Vuonna 2013 korkein hallinto-oikeus julkaisi kaikkiaan 202 vuosikirjaratkaisua ja 43 lyhyttä ratkaisuselostetta eli yhteensä 245 ratkaisua. Julkaistuja ratkaisuja 73 koski Verohallinnon tehtäväkenttään kuuluvaa verotusta. Näistä 66 oli vuosikirjaratkaisuja ja seitsemän lyhyttä ratkaisuselostetta.

Julkaistujen ratkaisujen määrä on lisääntynyt verrattuna muutamiin aikaisempiin vuosiin. Esimerkiksi vuonna 2012 julkaistuja ratkaisuja oli yhteensä 183, joista veroratkaisuja oli 36. Vuonna 2013 julkaistujen veroratkaisujen määrä oli siten yli kaksinkertainen vuoteen 2012 verrattuna. Vastaavasti vuonna 2011 julkaistiin 172 ratkaisua, joista veroratkaisuja oli 44. Toisaalta esimerkiksi vuonna 1990 korkein hallinto-oikeus julkaisi kaikkiaan 148 veroratkaisua.

Näyttää siltä, että julkaisukäytännössä on tapahtunut viime vuosina kaksi muutosta. Yhtäältä vuosikirjassa julkaistujen ratkaisujen suhteellinen osuus on lisääntynyt. Tämä kehitys alkoi jo vuonna 2011. Toisaalta vuosi

/ Vuonna 2013 julkaistujen veroratkaisujen määrä oli yli kaksinkertainen vuoteen 2012 verrattuna. /

Veroratkaisujen määrä KHO:ssa 2009–2013

2013 ennakoi, että myös julkaistujen ratkaisujen absoluuttinen määrä on asettumassa aikaisempaa korkeammalle tasolle. Vaikuttaa siltä, että käytännön muutokset ovat tietoisia, vaikka sattumallakin, kuten jutturakenteen vuosittaisilla vaihteluilla, saattaa olla vaikutusta.

Painopisteen siirtymistä vuosikirjaratkaisuihin voidaan pitää tervetulleena. Vuosikirjaratkaisun informaatioarvo ja ohjausvaikutus ovat suuremmat kuin lyhyen ratkaisuselosteen. Vuosikirjaratkaisussa selostetaan laajasti asian taustatiedot sekä aikaisemmat käsittelyvaiheet ja prosessin aikana esille tulleet näkökohdat. Korkein hallinto-oikeus voi kuvata päätöksessään tärkeiksi katsomiaan seikkoja ja näkökulmia, kun se selostaa asian aikaisemmissa vaiheissa annettuja ratkaisuja ja oikeudenkäynnin osapuolten kirjelmässä esitettyjä näkökohtia. Ratkaisun selosteesta voidaan tällöin luontevalla tavalla tuoda esille esimerkiksi puolesta-vastaan -argumentaatiota.

Lyhyet ratkaisuselosteet puolestaan soveltuvat hyvin sellaisiin tapauksiin, joissa ratkaistava asia on sinänsä tärkeä, mutta siihen liittyvä tulkintaongelma on pelkistettävissä yksinkertaiseen kysymyksenasetteluun. Tällaisen ratkaisun laajempi selostaminen ei yleensä tuo lisäarvoa ratkaisun lopputuloksen näkökulmasta.

Korkeimman hallinto-oikeuden julkaisukynnys ansaitsee positii-visen maininnan. En kuulu niihin, jotka näkevät korkeimman hallinto-oikeuden ratkaisujen julkaisukynnyksessä ongelmia. Se, että korkein hallinto-oikeus mahdollisesti julkaisee aikaisempaa enemmän ratkaisujaan, on sinänsä lähtökohtaisesti tervetullut ilmiö. Ratkaisujen ohjausvaikutuksen säilyttämiseksi on kuitenkin tärkeää, että tuomioistuimet julkaisevat vain ne tapaukset, joilla on aidosti laajempaa merkitystä. To-siseikoiltaan poikkeuksellisten yksittäistapausten julkaiseminen saattaisi hämärtää oikeustilaa.

Verotulkinnat luovat toimivaa käytäntöä

Yritykset voivat hyvin vakaassa taloudellisessa ja poliittisessa ympäristössä. Kansallisvaltioiden rajojen häviäminen digitalisoituvassa maailmassa antaa valtioiden hallinnoille oivan tilaisuuden houkutella työpaikkoja ja yritystoimintaa alueelleen. Houkuttelevuutta lisäävät alhainen yhteisöverokanta ja toimiva hallinto.

Veronmaksaja pitää suuressa arvossa viranomaisten tulkintojen ja käytäntöjen johdonmukaisuutta, kohtuullisuutta ja pysyvyyttä. Hallinnon muutokset ja kiristyneet tulkinnat ovat johtaneet siihen, että tulkintakiistoja joudutaan ratkomaan valitusprosessissa. Nykyisessä muuttuvien ja kiristyneiden tulkintojen maailmassa korkeimman hallinto-oikeuden asema ylimpänä riitatilanteiden ratkaisijana on osoittautunut erittäin tarpeelliseksi. Korkeim-

man hallinto-oikeuden päätökset ovat aina ohjanneet tulkintoja ja käytäntöjä.

Veroasiantuntijan asiakastyössä KHO:n julkaisemien päätösten sisältämät kannanotot antavat tukea avointen verosäännösten tulkinnoille.

Korkeimman hallinto-oikeuden päätösten ja erityisesti pitkien vuosikirjaselostusten julkaiseminen on erittäin tärkeää. Tulkinnat tulevat näin julkisiksi ja kuka tahansa voi seurata niiden toteutumista verotuksessa.

Veroasioiden käsittely vaatii aina verokysymysten erityisosaamista. Tämä koskee sekä asiakastyötä tekevää veroasiantuntijaa että hallintotuomioistuimen jäseniä ja esittelijöitä. Veroasioihin erikoistuneiden jäsenten kokoonpanossa tehtyjen KHO:n päätösten

perusteluista käy ilmi sekä verosäästösten että niiden taloudellisten seurausten arviointi. Päätöksillä on edistetty yhtenäistä verotuskäytäntöä.

Muuttuvassa ja muuttuvien tulkintojen maailmassa verovelvollisen oikeusturva vaatii asiantuntevaa ja toimivaa tuomioistuinlaitosta, jolta saa loppuun saakka perustellun ja oikeuskäytäntöä ohjaavan ratkaisun. Korkeimman hallinto-oikeuden ja sen veroasioihin erikoistuneiden jäsenten osaamiselle on jatkuvaa tilausta.

Leena Romppainen, puheenjohtaja Suomen Veroasiantuntijat ry

Ratkaisujen perusteluista

Arvioni on, että korkeimman hallinto-oikeuden ratkaisujen perustelut ovat viime vuosina laajentuneet ja monipuolistuneet. Ratkaisujen perusteluissa esiintyy nykyisin esimerkiksi sellaista argumentointia, jossa tapaus kytketään muuhun saman aihepiiriin oikeuskäytäntöön, tuodaan esille eri suuntiin painottavia seikkoja tai suljetaan tietty tulkintavaihtoehto avoimesti pois.

Esimerkkinä ensin mainitusta tilanteesta voidaan mainita ratkaisu KHO:2013:153, joka koski oman asunnon luovutusvoiton verotusta. Kysymys oli määräosan luovutuksesta. Ratkaisun perusteluissa viitattiin määräläaä koskevaan oikeuskäytäntöön ja argumentoinnissa verrattiin näitä kahta tilannetta toisiinsa.

Eri suuntiin painottuvaa argumentointia on esimerkiksi ratkaisussa KHO:2013:152, jossa oli kysymys puun myyntitulosta tehtävästä hankintamenon vähentämisestä. Perusteluissa otettiin esiin muun muassa maa-ainespoistoa, metsävähennystä ja yleistä tuloveron laskentajärjestelmää koskevia, osittain eri suuntiin painottavia näkökohtia.

Ratkaisun KHO:2013:44 perusteluissa puolestaan ilmaistiin seikkoja, joiden perusteella veron kiertämistä koskevaa EVL 52 h §:n säännöstä ei yksinään voitu soveltaa. Tapauksessa oli kysymys jakautumisesta, jossa yhtiön osakkaiden omistukseen tulivat sellaiset asunto-osakeyhtiön osakkeet, joiden nojalla hallittua huoneistoa osakkaat käyttivät asuntonaan.

Tällaiset perustelut tuovat selvää lisäarvoa, kun lukija arvioi sitä, millä perusteilla ratkaisun lopputulokseen päädyttiin. Perustelut asettavat ratkaisun laajempaan viitekehukseen. Toisaalta tällaiseen argumentointiin voi sisältyä myös riskejä. Perusteluissa saatetaan ottaa välillisesti kantaa myös sellaisiin oikeuskysymyksiin, jotka eivät ole olleet suoraan ja välittömästi ratkaistavina käsillä olevassa tapauksessa. Kun myöhemmin tulee ratkaistavaksi kysymys, joka mainittiin viittauksenomaisesti aikaisemman tapauksen perusteluissa, osapuolten argumentoinnissa saatetaan todeta

voimassa olevan oikeuden sisällön tulleen jo tuon aikaisemman ratkaisun perusteluissa vahvistetuksi. Myös Verohallinnon ohjeistuksessa ja oikeuskirjallisuudessa saatetaan ryhtyä tekemään laajempia päätelmiä näiden perustelulausumien pohjalta. Perustelut voivat johtaa siis laajempiin tulkintoihin, kuin alun perin oli tarkoitus.

Äänestysratkaisujen merkityksestä

Vuonna 2013 julkaistuista 73 veroratkaisusta syntyi äänestäen 18 eli noin joka neljännessä tapauksessa äänestettiin. Alla on muutamia muita vuosia koskevat vastaavat tiedot.

	julkaistuja vero-ratkaisuja	äänestysten osuus
1990	148	37 %
1997	141	45 %
2010	58	19 %

Näin suppean tilastotiedon perusteella on tietysti vaikea tehdä päätelmiä äänestysten suhteellisen osuuden muutoksista. Vaikka äänestysten määrä ehkä olisi lisääntymässä, niin matkaa 1990-luvulle vielä on.

Äänestysratkaisut lisäävät usein päätöksen informaatioarvoa. Vähemmistöön jääneiden perusteluista ilmenevät ne näkökohdat, joita he ovat pitäneet merkityksellisinä. Argumentaation avoimuus lisääntyy. Toisaalta runsas äänestäminen saattaa synnyttää epävarmuutta oikeustilasta ja kokoonpanoon liittyviä odotuksia.

Se, että ratkaisu on syntynyt äänestäen, ei käytännössä juurikaan vaikuta verolain ensi asteen soveltajan tai esimerkiksi oikeudenvälontayksikön kannanmuodostukseen: julkaistusta ratkaisusta ilmenevää oikeusohjetta noudatetaan vastaavissa tilanteissa. Usein todetaan, että yksimielisesti syntyneen ratkaisun ja tiukan äänestysratkaisun välillä on

/ Käsittelyaikojen lyhentämistä koskevien kehittämistoimien rinnalla voisi harkita myös sitä, että valituslupa ja varsinainen asiaratkaisu erotettaisiin. /

”vahvuusero”. Käytännössä tämä ero kuitenkin heijastunee vain siihen, kuinka laajalle vastaavatyyppeisiin tapauksiin prejudikaatin soveltamisala ulotetaan.

Käsittelyajoista ja valituslupien ennakkollisesta julkaisemisesta

Verotusta koskeva oikeuskäytäntö elää ajassa ja reagoi uuteen lainsäädäntöön ja taloudellisiin ilmiöihin. Tämä asettaa vaateen sille, että verotus- ja oikeuskäytäntöä ohjaava julkaistu oikeuskäytäntö saadaan mahdollisimman reaaliaikaisesti.

Verohallinnon kannanmuodostus ohjeistuksena ja ennakkoratkaisuina on reagoinnissa avainasemassa. Jälkikäteen muutoksenhaun määrää tulisikin pyrkiä edelleen vähentämään ja painopistettä siirtämään ennakkolisiin menettelyihin. Tärkeät laintulkintakysymykset ratkeavat kuitenkin vasta tuomioistuimissa. Tällöin on erityisesti kiinnitettävä huomiota muutoksenhakumenettelyn joutuisuuteen.

Nykyiset muutoksenhakujen kokonaiskäsitteilyajat ovat liian pitkät. Eri puolilla on meneillään kehittämistoimia, joilla tähdätään muun ohella käsittelyaikojen lyhentämiseen. Tällaisia ovat esimerkiksi oikaisuvaati-

mus- ja valituslupamenettelyn laajentaminen. Käsitteilykseni mukaan kysymys ei ole ensisijassa henkilöresursseista, vaan rakenteista, menettelyistä, työvälineistä ja ylipäänsä prosessien sujuvuuden parantamisesta niin ensiasteen verotuksessa kuin muutoksenhaussa.

Käytännössä kaikki veroasiat lukuun ottamatta keskusverolautakunnan ennakkoratkaisuja ovat vuoden 2013 alusta valituslupamenettelyn piirissä. Jo tieto siitä, että tietty tärkeä laintulkintakysymys on korkeimman hallinto-oikeuden käsittelyssä, parantaisi ennustettavuutta ja oikeuskäytännön ohjausvaikutusta suhteessa alemmanasteiseen ratkaisukäytäntöön. Käsittelyaikojen lyhentämistä koskevien kehittämistoimien rinnalla voisi harkita myös sitä, että valituslupa ja varsinainen asiaratkaisu erotettaisiin. Tällöin valitusluvasta voitaisiin tiedottaa vastaavaan tapaan kuin korkein oikeus tekee.

Verotus ja lainkäyttö ovat osa yhteiskunnan perustaa

Ennakolliset oikeussuojakeinot, kuten Verohallinnon ohjaus ja ennakkoratkaisut, ovat kaikkien osapuolten näkökulmasta parempia oikeussuojakeinoja kuin jälkikäteen muutoksenhaku. Laadukkaan ja joutuisan lainkäytön merkitystä ei kuitenkaan voi liiaksi korostaa. Kysymys on verovelvollisen oikeusturvasta ja siten yhteiskunnan perusrakenteista.

Verotus, lainkäyttö ja niiden menettelyt kuuluvat talouden toimintaympäristöön. Laajemmassa tarkastelussa ne ovat myös osa Suomen kansainvälistä verokilpailukykyä ja niillä on tärkeä vaikutus Oy Suomi Ab:n menestymiseen ylipäänsä.

Yksilöllistä ja yhteiskunnallista vaikuttavuutta

**Toni Kaarresalo, Kari Kuusiniemi, Anne E. Niemi,
Eija Siitari, Timo Viherkenttä**

Hallintotuomioistuinten osuus valtion menoista on tuhannesosan luokkaa. Meillä on tapana väittää, että hallintolainkäytön yhteiskunnallinen, taloudellinen ja sosiaalinen vaikutus on monta kertaluokkaa suurempi. Tässä kirjoituksessa tarkastellaan käytännön esimerkkitalanteiden kautta KHO:n ratkaisujen merkitystä yhteiskunnassa ja sitä, kuinka lukuisat tahot odottavat asiaansa lopullista päätöstä ylimmästä hallintotuomioistuimesta.

Tärkeintä ei ole ainoastaan KHO:n ratkaisun lopputulos. Olennaisen tärkeää on myös se, että asia saadaan ratkaistuksi kohtuullisessa ajassa ymmärrettävin perusteluin menettelyssä, jossa osapuolet kokevat tulleen sa oikeudenmukaisesti kohdelluiksi. Tämä edellyttää riittäviä voimavaroja ja toimintatapojen jatkuvaa kehittämistä.

Hallinnon pyramidi

Suomessa tehdään vuosittain kymmeniä miljoonia hallintopäätöksiä, joihin on mahdollista hakea muutosta. Ensimmäinen muutoksenhakuvaihe saattaa olla hallinnollinen oikaisumenettely, josta parasta esimerkkiä edustavat verotuksen oikaisulautakunnat. Oikaisupäätöksistä samoin kuin muista kunnallisen tai valtiollisen viranomaisen päätöksistä valitetaan tavallisesti alueelliseen hallinto-oikeuteen. Markkinaoikeus on puolestaan muutoksenhakuasteena esimerkiksi julkisia hankintoja ja immateriaalioikeuksia koskevissa hallintolainkäyttöasioissa.

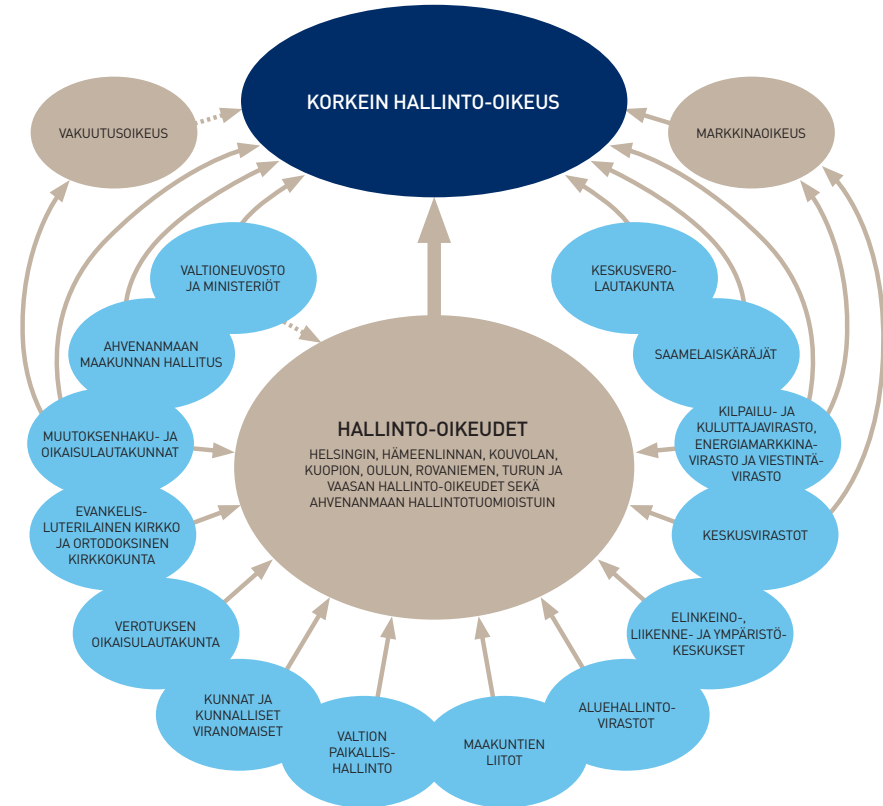
Hallinto-oikeuksien ja markkinaoikeuden päätöksistä valitustie kulkee KHO:een. Järjestelmä voidaan kuvata pyramidina, jonka vankan perustan muodostavat hallintopäätökset ja kärjen KHO.

KHO ratkaisi vuonna 2013 yhteensä 4 304 asiaa. Asia tarkoittaa yhtä diariotua muutoksenhakemusta. Joskus päätöksessä annetaan ratkaisu yhtä useampaan valitukseen eli siis asiaan, kuten esimerkiksi kaava- tai ympäristölupa-asioissa monesti tehdään. Osa asioista on suuria, merkittäviä ja yhteiskunnallista huomiota herättäviä, kuten ratkaisut Kreikan vakuussopimuksen julkisuusasiassa, osa taas hyvin rutiininomaisia. Yhteistä kaikille asioille kuitenkin on, että viimeistään KHO:n ratkaisu lopettaa asiassa vallinneen oikeudellisen epävarmuuden ja antaa tilaa elämän jatkamiselle.

KHO:n ratkaisua odottavat monet muutkin tahot kuin muutoksenhakijat. Koulun lakkauttamista koskevassa asiassa ratkaisusta kiinnostuneita on yleensä monin verroin enemmän kuin valituksen tehneitä (koulun oppilaiden perheet ja palveluista huolta kantavat kylän asukkaat). Julkisia hankintoja koskevissa asioissa päätöstä ei odota vain valittaja, vaan myös tarjouskilpailun voittaja ja etenkin tarjouskilpailun järjestänyt hankintayksikkö ja sen asiakkaat.

Verotusta koskeva linjaratkaisu – kuten ratkaisu taloudelliselta merkitykseltään ja heijastusvaikutuksiltaan huomattavaan siirtohinnoittelua koskevaan kysymykseen – vaikuttaa välillisesti kaikkiin muihinkin muutoksenhakijan kanssa samassa asemassa oleviin yrityksiin sekä usein välillisesti myös sen työntekijöihin, asiakkaisiin ja muihin sidosryhmiin. Kaava- ja ympäristöasioissa voivat muutoksenhakuasetelmasta riippuen ratkaisua odottaa niin toiminnanharjoittaja, kuten kaivosyritys, tai hankkeen, kuten tuulivoimapuiston tai mielenterveyskuntoutujien asuntolan, toteuttamista aikova taikka yhtä lailla näiden toimintojen sijoittumista vastustavat vaikutusalueen asukkaat. Esimerkkejä voisi jatkaa loputtomiin.

/ Hallintotuomioistuimen tehtävä on valituksessa esitettyjen vaatimusten pohjalta arvioida viranomaispäätöksen lainmukaisuutta. /

Hallintoviranomaisten päätöksistä valittaminen vuoden 2013 lopussa.

Hallintotuomioistuinten asema ja tehtävä

Hallintotuomioistuinta nimitetään joskus hallinnon jatkeksi. Ilman arvoväritystä luonnehdinta on tietenkin totta. Hallintotuomioistuinta valitaan hallinnossa tehdyistä päätöksistä, jolloin asian käsittely jatkuu hallintotuomioistuimessa. Yleisen lainkäytön puolella perustason päätöksen tekee tuomioistuin, jolloin muutoksenhakuasteen asema on erilainen kuin hallintotuomioistuimen.

Hallintoasiassa viranomaisen asiana on tehdä päätös lainalaisuusperiaatetta noudattaen. Päätöksen tekemiseen saattaa kuitenkin sisältyä

myös harkintavallan käyttöä. Viranomaisen saa laissa asetetuissa rajoissa valita yhteiskunnallisesti tarkoituksenmukaisimman vaihtoehdon.

Hallintotuomioistuimen tehtävänä puolestaan on valituksessa esitettyjen vaatimusten pohjalta arvioida viranomaispäätöksen lainmukaisuutta. Jos päätös on lainvastainen, se kumotaan, tai joissakin asiaryhmissä päätöstä voidaan myös suoraan muuttaa. Asia saatetaan myös palauttaa uudelleen käsiteltäväksi. Jos päätös ei ole lainvastainen, hallintotuomioistuin ei sitä kumoakaan, vaikka tuomarit itse eivät saman sisältöistä päätöstä olisikaan tehneet. Hallinnollista harkintaa kunnioite-

taan, kunhan päätös ei loukkaa osapuolten oikeuksia ja pysyy muutoinkin laillisuuden rajoissa.

Hallintotuomioistuimilla on kahtalainen rooli oikeussuojan antajina ja julkisen vallan käytön lainmukaisuuden valvojina. Kumpikin rooli voi tietenkin perustua vain siihen, että asia muutoksenhauulla saatetaan tuomioistuimen käsiteltäväksi. Se, että julkisen vallan käytön kontrolli ei aina johda yksilön kannalta toivottuun tulokseen eli päätöksen kumoamiseen, ei osoita hallintotuomioistuinten hallinnon hännystelijöiksi. Uskottavampi ja huomattavasti lohdullisempi selitys on se, että hallintoviranomaisten päätökset ovat useammin lainmukaisia kuin lainvastaisia.

KHO:n ratkaisulla ohjataan paitsi hallintotuomioistuinten, myös valtiollisten ja kunnallisten viranomaisten ratkaisutoimintaa. Ohjaustarve ja julkisen vallan käytön valvonta eivät rajaudu vain KHO:n ennakkopäätöksiin. Myös muilla kuin julkaistuilla päätöksillä on vaikutusta hallintossa. Tämän vuoksi yhä laajenevassa valituslupajärjestelmässä on välttämättömää säilyttää hallintolainkäyttölaissa valituslupan myöntämisperusteina niin sanotun ennakkopäätösperusteen ohella painavan syyn ja ilmeisen virheen perusteet.

Asiantuntemuksella keskeinen merkitys

Hallintotuomioistuinten rooli edellyttää syvää ymmärrystä sovellettavan lainsäädännön taustasta ja tavoitteista samoin kuin siitä perustason hallintotoiminnasta, johon tuomioistuinratkaisu vaikuttaa. Kun KHO esimerkiksi vammaispalveluasiassa toteaa, että tietty sairaus oikeuttaa henkilökohtaiseen apuun, päätöksellä voi olla kauaskantoisia seurauksia koko kuntakenttään ja kuntatalouteen. Yksittäisen muutoksenhakijan oikeus henkilökohtaiseen apuun vertautuu samanlaisiin tapauksiin joka puolella Suomea. Kysymys on yksilön oikeudesta, mutta ei vain siitä. Hallintotuomioistuimen tehtävänä on perusoikeussäännökset ja lain systematiikka huomioon ottaen ratkaista lain sisältö yksittäistapauksessa. Päätös tehdään lainvalmistelussa valitun ratkaisun ja eduskunnan tahdon ilmaisen suuntaisesti.

Oikeudellisen asiantuntemuksen merkitys korostuu KHO:ssa. Monimutkaistuva ja eurooppalaistuva oikeudellinen sääntely edellyttää jatkuvaa kouluttautumista ja itsensä kehittämistä. Asianajossa ja yrityksissä erikoistutaan yhtä selvemmin eri aloille, kuten arvonalisäveroihin, kilpailuoikeuteen tai kaivosoikeuteen. KHO:ssa kunkin asiaryhmän jutut ratkaistaan tietyllä jaostolla.

Erikoistumisesta yksi esimerkki ovat verotusta koskevat asiat. Nuo asiat ratkaistaan KHO:n toisella jaostolla, jonka jäsenistä viidellä on tohtorin tutkinto vero-oikeuden alalta ja muutkin jäsenet ovat alan arvostettuja huippuasajia. Vastaavaa koulutusta ja kokemusta edustaa myös KHO:n muu jäsenkunta. KHO:n esittelijät ovat niin ikään syvällisesti perehtyneitä omiin erityisalueisiinsa. Näin varmistetaan ymmärrys oikeudenalan eri osien sääntelyn taustasta ja systematiikasta. Toiselta puolen tarvitaan oikeudellista kokonaisnäkemystä kokonaisuusien ja asioiden välisten suhteiden hahmottamiseksi.

KHO:n ratkaisut käytännössä

Seuraavilla esimerkkitalanteilla kuvataan KHO:n ratkaisujen vaikutusta yksittäisiin kansalaisiin, yritystoiminnan edellytyksiin ja yhdyskuntarakenteeseen. Olennaista ei tällöin ole, onko kysymys tärkeästä oikeudellisesta ennakkotapauksesta vai muunlaisesta ratkaisusta. Merkitystä ei liioin ole vain ratkaisun lopputuloksella vaan sillä, että asia saadaan ratkaistuksi kohtuullisessa ajassa eri tahojen oikeusturvaa kunnioittaen.

Joutuisan ja oikeudenmukaisen käsittelyn tärkeyttä kuvaa osaltaan eräs asiakaspalautte. Tuulivoimalan rakennuslupa kumottiin menettelyvirheiden perusteella, mutta yhtiön asiamies kiitti nopeasti annettua ratkaisusta. Vaikka päätös ei ollut yhtiön toiveiden mukainen, se annettiin hankkeen rahoitusaikataulun kannalta ajoissa ja oli sisällöltään ymmärrettävissä. Yritysten investointipäätösten kannalta oikea-aikaiset ja ennakoitavissa olevat ratkaisut ovat keskeisessä asemassa.

Koulumaailma hallintolainkäytössä

Hallintolainkäyttö koskettaa laajasti kaikkia Suomessa asuvia ihmisiä, vaikka tätä ei aina huomaakaan. Esimerkiksi sivistyksen perustaa luova koululaitos näyttäytyy hallintolainkäytössä monesta kulmasta.

KHO:n 90-vuotisjuhlakirjassa hallintoneuvos Marjatta Kaján osoittaa artikkelissaan ”Kunnallisvalitusten kertomaa” elävästi, miten kunnallisvalitukset antavat ajankuvaa yhteiskunnan muutoksista. Yhdeksi esimerkiksi hän nostaa 1920-luvun lopussa ratkaistut kansakoululaitoksen perustamiseen liittyvät oikeustapaukset, jotka olivat nousseet esiin saman vuosikymmenen alussa säädetyn yleisen oppivelvollisuuslain vanavedessä.

Itsenäisyyden alkutaipaleella olleessa Suomessa rakennettiin kouluverkkoa, mutta nyttemmin taloudellinen lama on tuonut ratkaistavaksi kunnallisvalituksia, jotka kohdistuvat koulujen lakkauttamispäätöksiin. Hallintolainkäytön kautta voi siten nähdä suomalaisen yhteiskunnan muutoksen suuntia.

Kouluverkko kunnallisvalituksen kohteena

Päätökset kouluverkosta koskettavat oppilaita, heidän vanhempiaan ja koulun opettajia. Sen vuoksi on luonnollista, että kuntapäätöksistä myös valitetaan hallintotuomioistuimiin kunnallisvalituksella. Kunnallisvalitus on jokaisen kuntalaisen käytössä oleva laillisuusvalvontakeino, jonka perusteella hallintotuomioistuinten voivat tutkia kunnallisen päätöksenteon laillisuutta.

Kunnallisen itsehallinnon kunnioituksen vuoksi kunnallisvalitus on rajattu laillisuusperusteisiin. Tämän vuoksi hallintotuomioistuint eivät voi tutkia sellaisia valitusperusteita, jotka kohdistuvat kunnallisten päätösten tarkoituksenmukaisuuteen. Tämä voi aiheuttaa valittajille pettymyksiä, mutta kunnallisvalituksella on silti merkitystä. Laillisuuteen kuuluu esimerkiksi se, että asian valmistelussa on noudatettu hallintolain vaatimusta vaikuttamismahdollisuuksien varaamisesta. Hallintolainkäytön ratkaisulla voidaan siis yksittäisen tapauksen lisäksi ohjata laajemmin kuntien hallintomenettelyä.

Oppilaiden oikeudet

Oppilaiden näkökulmasta hallintolainkäytössä voi tulla ratkaistavaksi useita koulunkäynnin edellytyksiä koskevia asioita, joista määrällisesti suurin asiaryhmä on koulukuljetukset. Hallintovalituksella voidaan saattaa ratkaistavaksi se, onko oppilaalla vaikeissakin kuntatalouden oloissa oikeus maksuttomaan koulukuljetukseen matkan pituuden, vaikeuden, rasittavuuden tai vaarallisuuden perusteella (esimerkiksi KHO 14.3.2008 taltionumero 524).

Koulumatkoja koskevilla ratkaisuilla on suuri merkitys yksittäisten kuntien talouden kannalta, sillä yhtä oppilasta koskeva päätös heijastuu yhdenvertaisuusperiaatteen kautta muihin saman ikäisiin ja samalla alueella asuviin oppilaisiin. Tämä korostaa sitä, että hallintotuomioistuinten ratkaisujen on perustuttava riittävään selvitykseen tosiseikoista.

Kertomusvuonna on julkaistu kolme ratkaisua, jotka liittyvät opiskeluun. Tapa-

uksessa KHO 2013:48 enemmistö katsoi, ettei ylioppilaskokelas ollut matkapuhelimen hallussapidon vuoksi menettänyt oikeuttaan osallistua kokeisiin. Ratkaisuun vaikutti se, ettei kokelaita ollut muistutettu hallussapito-kiellosta, vaikka ylioppilastutkintolautakunnan ohjeet tällaista edellyttivät. Ratkaisussa KHO 2013:127 kunta, joka oli ottanut huostaan otetun lapsen oppilaaksi ulkokuntalaisena, oli päättänyt lopettaa tämän koulunkäynnin järjestämisen, koska kunnalla ei ollut osoittanut riittäviä avustajapalveluja. KHO totesi, että kunta ei ollut voinut päättää oppilaan koulupaikan lakkauttamisesta. Kuntien välinen kustannusriita avustajapalveluista voitiin kuitenkin saattaa hallintoriitana erikseen ratkaistavaksi. Ratkaisu KHO 2013:162 selkeyttää puolestaan valitustietä. Ratkaisun mukaan perusopetuslaissa tarkoitettua henkilökohtaista avustajaa koskevaan päätökseen haetaan muutosta hallinto-oikeudelta, vaikka päätös oli osa sellaista päätöstä, josta muutoksenhakutie oli toinen.

Opettajien virkasuhde

Opettajia koskeva päätöksenteko näkyi hallintolainkäytössä monessa eri yhteydessä. Virkavaalit ovat määrällisesti suuri asiaryhmä. Aika ajoin hallintolainkäytössä on ollut ratkaistavana myös opettajien lomautuksia koskevia asioita.

Virkavaaleissa valituksen voivat tehdä valitsematta jääneet kanssahakijat tai kuntalaiset. Valitusperusteena on usein ansiovertailu. Ansiovertailun tulee perustua Suomen perustuslain virkaylennysperusteisiin eli

taitoon, kykyyn ja koeteltuun kansalaiskuntoon (esimerkiksi KHO 2005:44). Lisäksi valitusperusteena vedotaan naisten ja miesten välisestä tasa-arvosta annettuun lakiin ja nykyisin myös yhdenvertaisuuslakiin, jolloin valitusta perusteellaan useimmiten ikäsyrynnällä. Kunnallisvalituksen käyttäminen merkitsee sitä, että lainvastainen päätös kumotaan, eikä kanssahakijoiden oikeusturva jää vain jälkikäteen taloudellisen hyvityksen varaan.

Kertomusvuonna annettu ratkaisu KHO 2013:82 koskee erityisopettajan virkavaalia, jossa valituksen teki valitsematta jäänyt hakija. Asiassa oli ratkaistavana, oliko kunnassa sovellettu hänen osaltaan virheellisesti kelpoisuusvaatimuksia.

KHO:n ratkaisujen merkitys

KHO:n ratkaisuilla yksittäisissä asioissa on ohjaavaa vaikutusta niin hallinto-oikeuksien kuin kuntienkin päätöksiin. Hallintolainkäytön ohjaava merkitys voi parhaassa tapauksessa vaikuttaa ennalta ehkäisevästi niin, että suurissakaan säästöpainneissa ei yritetä tinkiä oppilaiden lakisääteisistä oikeuksista.

Yritystoiminta, kilpailukyky ja työllisyys

Verotus ja siirtohinnoittelu

Yli puolet maailmankaupasta käydään kansainvälisten konsernien sisäisenä kauppana. Yleensä kansainväliset yritykset ovat organisoituneet siten, että yritys koostuu joukosta oikeudellisesti erillisiä yhtiöitä. Yhdessä maassa oleva valmistusyhtiö saattaa myydä tuotteita saman konsernin toisessa maassa olevalle myyntiyhtiölle. Kumpikin yhtiö voi saada tarvitsemansa lainat konsernin rahoitusta keskitetysti hoitavan yhtiön kautta. Konsernin patentit saattavat kuulua erilliselle yhtiölle, jolle patenteja hyödyntävät konserniyhtiöt maksavat rojalteja.

Useimpien valtioiden verojärjestelmissä kukin yhtiö on erillinen verovelvollinen, eikä varsinkaan ulkomaisten konserniyhtiöiden tuloksia yleensä yhdistetä kotimaisten yhtiöiden tuloksiin. Näin ollen verotuksen kannalta on ratkaisevaa, missä yritysryhmän yhtiössä tuloista syntyy, vaikka osakkeenomistajia kiinnostaakin vain konsernin tulos kokonaisuutena.

Konsernin tuloksen jakautuminen eri maissa oleviin yhtiöihin vaikuttaa paitsi veropohjan jakautumiseen toimintavaltioiden kesken, useimmiten myös konsernin kokonaisverorasitukseen. Yritykselle on edullista, jos tulos kertyy matalan verotuksen kohteena oleviin yhtiöihin. Veronsaajina olevat valtiot eivät kuitenkaan tätä hyväksy, jos tämän katsotaan johtuneen siitä, että konsernin sisäisissä liiketoimissa on käytetty tavanomaisista poikkeavia kaupallisia ehtoja.

Käytetty siirtohintaa voi poiketa verotuksen toimittajan oikeana pitämästä tasosta joko siksi, että yrityksellä on aidosti eri käsitys markkinaehtoisesta hinnasta, tai siksi, että yritys on pyrkinyt keinotekoisesti siirtämään tuloa toisessa maassa verotettavaksi. Markkinaehtoisesta hinnan määrittäminen tavaroille, rahalle tai aineettomille oikeuksille on usein erittäin monimutkainen kysymys.

Kansainvälisten yritysten siirtohinnoitteluun liittyvät vero-ongelmat ovat olleet esillä vuosikymmeniä, mutta viime vuosina kysymykset ovat eri maissa nousseet pinnalle entistä vahvemmin. Tämä johtune osaltaan siitä, että julkistalouksien kiristyminen on kohdistanut valtioiden huomiota veropohjan mahdollisiin vuotoihin. Eräiden nyky maailman tunnetuimpien suuryritysten maksamia veroja on myös näkyvästi arvosteltu julkisuudessa liian mataliksi, ja näiden yhtiöiden johto on ollut Yhdysvaltojen ja Britannian kansanedustuslaitoksissa julkisesti kuultavana.

Myös Suomessa yrityksen tuloa oikaistaan verotuksessa, jos katsotaan, ettei yrityksen liiketoimissa samaan intressipiiriin kuuluvien yritysten kanssa ole noudatettu markkinaehtoista hinnoittelua. Verohallinnossa on viime vuosina panostettu voimakkaasti siirtohinnoittelukysymyksiin ja useiden yhtiöiden tuloa on oikaistu erittäin huomattavilla määrillä. Mahdolliset erimielisyydet päätyvät lopulta hallintolainkäytössä ratkaistaviksi yrityksen tai Veronsaajien oikeudenvallontayksikön valituksesta. KHO:een tulevien siirtohinnoittelutapausten lukumäärä onkin lähtenyt nousuun, ja lähivuosina tällaisia tapauksia

saattaa olla odotettavissa entistä useammin muun muassa Verohallinnon tiivistyneen toiminnan vuoksi.

Ratkaisu KHO 2013:36 koski tilanetta, jossa suomalaisen yhtiön tuloon oli tehty verotuksessa lisäys, koska yhtiön ja sen sopimusvalmistajana toimineen virolaisen tytäryhtiön välistä hinnoittelua ei pidetty markkinaehtoisena. KHO katsoi, että käytettyjä siirtohintoja oli voitu oikaista, mutta suomalaisyhtiön tuloon lisättyä määrää alennettiin. Ennakkopäätöksenä tällainen lopputulos, jossa oikaisun euromäärää muutettiin, saattaa tuntua mitään sanomattomalta, mutta julkaisemisen ajatuksena oli valottaa perusteluissa laajahkosti lähestymistapoja, joita siirtohinnoittelukysymyksiin tulisi soveltaa. On ehkä kuvaavaa, että KHO:n ratkaisu oli pituudeltaan noin kymmenkertainen verrattuna samantapaista asiaa koskeneeseen vuosikirjapäätökseen 1986 II 578.

Taloudelliset intressit voivat olla siirtohinnoitteluasioissa hyvin suuria. Mainitussa vuoden 2013 tapauksessa yritykseen tuloon alun perin lisätty yhteensä runsaat 4 miljoonaa euroa ei ollut näissä asioissa suurimmasta päästä. Vuoden 2014 puolella annetussa ratkaisussa KHO 2014:33 pysyttiin yhtiön tuloon tehty yli 62 miljoonan euron lisäys, mutta määrätty veronkorotus poistettiin muun muassa, koska asiaa voitiin pitää tulkinnanvaraisena.

Vuosien oikeuskäsittelyn aikainen kymmenienkin miljoonien eurojen suuruinen epävarmuus verotuksen lopputuloksesta on aina huono tilanne. Olisikin ensiarvoisen tärkeää, että siirtohinnoittelua koskevat kysymykset pystyttäisiin mahdollisimman usein ratkomaan

pyramidin pohjan tasolla, ensi asteen verotuksessa tai kaikkein mieluummin etukäteen. Yritykset ja Verohallinto voivat yhteisesti pyrkiä tähän ennakkoratkaisumenettelyn avulla, ja Verohallinnon panostus tähän aihepiiriin antaa myös mahdollisuuden entisestään tehostaa ohjausta näissä kysymyksissä. Viime kädessä erimielisyyksiin on kuitenkin saatava ratkaisu hallintolainkäytön kautta.

Kilpailuoikeus

Kilpailuoikeus on taustaltaan vahvasti euroopalainen ja jatkuvasti kehittyvä oikeudenala. Kilpailuoikeuden keskeisenä kohteena ovat taloudellisen toiminnan olmiöt, jotka muuttuvat nopeasti ja ovat talouden suhdanteista, teknisestä kehityksestä ja kilpailutilanteiden muutoksista riippuvaisia. Lainsäädännössä tällaisten ilmiöiden tyhjentävä sääntelemineen ei ole mahdollista. KHO:n ratkaisujen merkitys on siksi kilpailuoikeudessa keskeinen ja niiden ohjausvaikutus erityisen suuri.

Kilpailuoikeudesta johtuvien vaatimusten tuntemisesta ja noudattamisesta vastaavat yritykset itse. Kilpailuviranomaisilta ei enää vuoden 2004 jälkeen ole ollut mahdollista saada etukäteistä kannanottoa tietyn yhteistyöjärjestelyn kilpailuoikeudellisesta hyväksyttävyydestä. Tilanne on joskus kilpailuoikeuteen erikoistuneille lakimiehillekin haastava, ja tulkinnanvaraisissa tilanteissa riskit ovat suuret.

Kilpailunrajoituksesta syytetyn yrityksen kannalta KHO:n vapauttava päätös merkitsee usein huomattavan oikeudellisen ja taloudellisen epävarmuuden päättymistä. Kilpailunrajoituksen toteavalla KHO:n päätöksellä on usein puolestaan keskeinen merkitys niille, jotka

katsovat kärsineensä kilpailunrajoituksesta vahinkoa, ja päätöksen välilliset vaikutukset voivat ulottua aina yrityksen työntekijöihin, asiakkaisiin, kilpailijoihin, yhteistyötahoihin ja viime kädessä kuluttajiin asti. Vuonna 2013 yleisissä tuomioistuimissa käsiteltiin eräisiin asfalttityhtiöihin kohdistettuja, yhteensä yli 120 miljoonan euron korvausvaatimuksia, joiden olennaisena perusteena oli valtakunnallisen asfalttikartellin olemassaolon todennut KHO:n päätös (KHO 2009:83). Vastaavasti autovaraosien kauppaa koskenut KHO:n päätös (KHO 31.5.2012 taltionumero 1429) on vuonna 2013 toiminut perustana kymmenien miljoonien eurojen vahingonkorvausvaatimuksille.

Kilpailuoikeus ei koske ainoastaan suuria ja kansainvälisiä yrityksiä, vaan sillä on merkitystä myös paikallisessa yritystoiminnassa. Hyvänä esimerkkinä tästä ovat Suomessa toimivat lukuisat toimialajärjestöt ja muut vastaavat yritysten yhteistyöelimet, joihin yritykset osallistuvat toimintansa laajuudesta riippumatta. KHO antoi vuonna 2013 kaksi toimialajärjestössä toteutettua kilpailunrajotusta koskevaa ratkaisua, joissa molemmissa kilpailunrajoitus todettiin ja seuraamuksia määrättiin. Toinen ratkaisuista koski järjestöön osallistuneen yrityksen vastuuta kilpailunrajoituksesta (KHO 2013:8) ja toinen järjestön vastuuta (KHO 14.6.2013 taltionumero 1993). KHO:n ratkaisujen on katsottu merkittävästi selventäneen toimialajärjestöissä toteutetun kilpailijoiden yhteistyön oikeudellisia puitteita ja kilpailunrajoitusta koskevan vastuun jakautumisen periaatteita.

Kilpailuoikeudelliset asiat edellyttävät KHO:lta paitsi erityistä oikeudellista ja

taloudellista asiantuntemusta, myös riittäviä voimavaroja ja varautumista. Yksittäisen laajan kilpailuasian käsitteleminen saattaa sitoa paljon henkilöstövoimavaroja pitkäksi aikaa. Tämä aiheuttaa suuria käytännön haasteita työn järjestämisessä ja resurssien kohdentamisessa. Henkilöstövoimavaroja runsaasti sitova yksittäinen asia tulee voida käsitellä ja ratkaista ilman, että se vaikuttaa merkittävästi muiden samaan aikaan vireillä olevien tuhansien asioiden etenemiseen.

Kilpailuasioihin liittyy yhteiskunnallisia ja taloudellisia intressejä, joiden vuoksi KHO:n päätöksiä odotetaan, kiirehditään ja seurataan. Asioiden käsittelyn viipymisen aiheuttamat kielteiset vaikutukset yksittäisille yrityksille, elinkeinotoiminnan edellytyksille ja yhteiskunnan kilpailukyvyllä ovat moninkertaisesti suuremmat kuin KHO:n riittävien resurssien varmistamiseen tarvittava taloudellinen panostus.

Julkiset hankinnat

Julkista hankintaa koskevia valituksia ratkaistiin KHO:ssa yhteensä 85 vuoden 2013 aikana. Valittajana oli 17 tapauksessa hankintayksikkö ja yhdessä tapauksessa hankintayksikön sijasta sen toimintaa valvova viranomainen. Hankintayksikköjen tekemiä valituksia oli siten noin neljännes kaikista valituksista. Julkisten hankintojen oikeussuojajärjestelmä perustuu keskeisesti tätä koskevaan direktiiviin, jossa muutoksenhakukeinot ja seuraamukset on varsin tarkasti määritelty. Kansallinen sääntelyvara tällä oikeusalueella on tästä syystä kapea.

Julkisia hankintoja koskevissa asioissa on usein kysymys yhteiskunnallisesti merkittävistä sekä tyypillisesti kiireellisistä hankkeista ja suurista taloudellisista intresseistä. Kertomusvuonna ratkaistuista hankintavalituksista arvoltaan suurin kohdistui Helsingin automaattimetron ja länsimetron vastaavan ratkaisun hankintaan (ennakoitu arvonlisäveroton arvo noin 180 miljoonaa euroa). Arvoltaan samaa suuruusluokkaa oli jäljempänä selostettava Helsingin kaupungin pitkäaikaisasunottomien asumispalvelujen hankinta (KHO 2013:53). Arvoltaan huomattavia olivat myös Helsingin ja Uudenmaan sairaanhoitopiirin kuntayhtymän neuvottelumenettelynä toteuttama tarjouskilpailu laboratorioiden tieto- ja tuotantojärjestelmästä ylläpito- ja kehittämispalveluineen (ennakoitu arvonlisäveroton arvo noin 26 miljoonaa euroa) sekä Hansel Oy:n kilpailuttama valtionhallinnon videoneuvottelupalvelujen puitejärjestely (ennakoitu arvonlisäveroton arvo 8–15 miljoonaa euroa). Niin ikään Hansel Oy:n kilpailuttamassa puheratkaisujen puitejärjestelyssä oli kysymys puolestaan noin 40–60 miljoonan euron arvoisesta hankinnasta. Viimeksi mainitussa tapauksessa markkinaoikeus piti tarjousvertailua virheellisenä. KHO pysytti markkinaoikeuden päätöksen lopputuloksen (KHO 15.1.2013 taltionumero 152).

Rakennusurakoista valitukset kohdistuivat muun ohella noin 6,5 miljoonan euron arvoiseen Vaasan keskussairaalan Y-rakennuksen toisen rakennusvaiheen urakkaan. KHO tuomitsi tuossa asiassa hyvitysmaksuna 300 000 euroa, kun markkinaoikeus oli

tuominnut 100 000 euroa (KHO 20.9.2013 taltionumero 2984). Ratkaisussa KHO 15.1.2013 taltionumero 163 oli kysymys noin 10,7 miljoonan euron arvoisesta jätevedenpuhdistamon laajennuksen rakennustöistä erityisalojen hankintalaissa tarkoitettuna hankintana. Ratkaistu oikeuskysymys koski tarjouspyynnön mahdollista epäselvyyttä. Valitus hylättiin.

Käytännössä myös erityisesti terveyden- ja sairaanhoidon palveluiden ja tarvikkeiden hankinnat sekä kuljetusten hankinnat nousevat helposti arvoltaan useisiin miljooniin euroihin. Kertomusvuonna laittomana suorahankintana pidettiin mikrobiologisten laboratoriotutkimuspalvelujen hankintaa Turun yliopistolle (KHO 1.11.2013 taltionumero 3484). Tuon hankinnan arvo oli noin neljä miljoonaa euroa.

Vuonna 2013 julkaistut vuosikirjaratkaisut koskivat tarjouksen alihintaisuuden harkintaa tarkkailusiltojen tarkastusten kilpailutuksessa (KHO 2013:10), Maatalousryttäjien eläkelaitoksen asemaa hankintayksikkönä (KHO 2013:21), pitkäaikaisasunottomien asumispalvelujen kilpailuttamisvelvoitetta (KHO 2013:53), valituksen määräajassa saapumista markkinaoikeuteen (KHO 2013:108), sairaalan laboratorionäytteiden, sisäisen kirjepostin, pientavaran, äidinmaidon ja varastotuotteiden kuljetuksissa edellytettyä liikennelupaa tarjoajien kelpoisuusvaatimuksena (KHO 2013:144), saariston yhteysalusliikenteen kilpailuttamisessa tarjouspyynnön hankintalainsäädännön mukaisuutta (KHO 2013:160) sekä hyvitysmaksun edellytyksiä neuvottelu-

menettelynä toteutetussa jätteenpolttolinjan savukaasujen puhdistusjärjestelmän hankinnassa (KHO 2013:202).

Oikeudellisesti merkittävin kertomusvuoden hankinta-asia ratkaisu on KHO 2013:53, jossa oli kysymys samalla ns. SGEI-palvelusta. Markkinaoikeudessa hankintayksikkö (Helsingin kaupunki) oli vaatinut tehtyjen valitusten tutkimatta jättämistä, koska sen mukaan tällaiseen julkiseen palveluveloitteeseen ei sovelleta lainkaan hankintalainsäädäntöä. Markkinaoikeus hylkäsi väitteen, kumosi hankintapäätöksen ja kielsi hankintayksikköä tekemästä hankintasopimusta tai panemasta hankintapäätöstä muutenkaan täytäntöön 500 000 euron sakon uhalla. Markkinaoikeus ratkaisi asian vahvennetussa kokoonpanossa. KHO:een valittivat kaksi valittua tarjoajaa sekä hankintayksikkö.

KHO oikeutti välipäätöksellään Helsingin kaupungin toteuttamaan asumispalvelut väliaikaisilla sopimuksilla. Lopullisessa päätöksessään KHO katsoi, että 15 vuoden pituinen pitkäaikaisasunnottomien asumispalveluita koskeva hankinta, jonka vuosittainen arvo oli 10–15 miljoonaa euroa, oli hankintalain liitteen B mukainen terveydenhoito- ja sosiaalipalveluja koskeva toissijainen palveluhankinta, johon sovellettiin kansallisia hankintamenettelyjä. Koska mikään kansallisen lain poikkeuksista ei soveltunut tapaukseen eikä kysymys ollut myöskään sallitusta suorahankinnasta, hankinta oli tullut kilpailuttaa.

Hankinta ei sulkeutunut hankintalain soveltamisalan ulkopuolelle myöskään sillä perusteella, että kysymys oli samalla julkisesta palveluveloitteesta (SGEI-palvelu).

Kaivostoiminta

Kaivostoiminta on ollut yhteiskunnallisen keskustelun keskiössä viime vuosina. Kaivosteollisuutta on pidetty yhtenä maamme elinkeinotoiminnan tulevaisuuden alana kovenevassa kansainvälisessä taloudellisessa kilpailussa. Etenkin Talvivaaran nikkelikaivosta on käsitelty mediassa niin talouden ja työllisyyden kuin ympäristövaikutustensa vuoksi.

KHO on antanut vuonna 2013 kymmenkunta kaivostoimintaa koskevaa ratkaisua. Oikeudellisesti kiintoisin lienee ollut Raahan Laivakankaan kultakaivosta koskeva vuosikirjaratkaisu KHO 2013:79. Siinä luotiin linjat sille, milloin toiminnan muuttaminen voimassa olevasta ympäristöluvasta poikkeavaksi on mahdollista ilmoitusmenettelyssä tai yksinkertaistetussa lupamääräyksen muuttamismenettelyssä ja milloin on mentävä täysimittaiseen lupamenettelyyn. Kun jätevesiä oli tarkoitus johtaa aiemmasta luvasta poikkeavaan paikkaan, luvan muuttaminen oli tarpeen. Osittain sama oikeudellinen asetelma toistui Talvivaarassa, jossa kysymys oli tilapäisistä, ympäristöluvasta poikkeavista jätevesien johtamisjärjestelyistä muun muassa niin sanottu kipsisakka-allas ohittaan (KHO 5.12.2013 taltionumero 3824).

Ratkaisussa KHO 2013:189 oli kysymys Talvivaaran kaivoksen toimintaan liittyvästä niin sanotusta hallintopakkoasiasta. Asiassa kumottiin valvontaviranomaisen (ELY-keskus) päätös olla ryhtymättä toimenpiteisiin kaivostoiminnan vesiä pilaavien päästöjen rajoittamiseksi. Osaksi kysymys oli siitä, että ELY-keskus oli katsonut toiminnanharjoittajan suunnitelmat vaikutusten rajoittamiseksi riittäviksi,

osin myös lupatilanteen muuttumisesta (yhtiö oli jo hakenut ympäristöluvan muuttamista toisensisältöiseksi).

Yhteiskunnallisesti merkittävä oli Talvivaaran ydinenergialain mukaista lupaa koskeva ratkaisu KHO 5.12.2013 taltionumero 3825. KHO kumosi valtioneuvoston päätöksen, koska luvan edellytyksiin kuuluvista luvanhakijan taloudellisista edellytyksistä oli valtioneuvoston päätöksen jälkeen saatu uutta selvitystä. Asia palautettiin valtioneuvostolle uudelleen käsiteltäväksi. Lisäksi voidaan mainita Kevitsan kaivosta koskenut KHO 18.12.2013 taltionumero 4005, jossa yhtiön valitus rikastushiekka-altaan pohjarakennetta koskevassa asiassa hylättiin.

Kaivostoiminnan ympäristölupa-asioissa myös teknis-taloudellinen ja ympäristöllinen asiantuntemus on keskeistä. Ympäristölupa-asioissa Vaasan hallinto-oikeus on koko maassa toimivaltainen muutoksenhakuaste, jonne on koottu myös tekniikan ja luonnontalouden asiantuntijatuomareita. Samoin KHO:ssa näitä asioita ratkaistaessa kokoonpanoon kuuluu esittelijän ja viiden lakimiestuomarin ohella kaksi ympäristöasiantuntijaneuvosta, jotka tyypillisesti edustavat professoritasoa. Näin ensi asteen viranomaisen ratkaisun perusteet ja asiassa esitetty selvitys voidaan arvioida muultakin kuin puhtaasti oikeudelliselta kannalta.

Esimerkiksi kaivosten ympäristölupa-asioissa ovat vaakakupissa yhtäältä toiminnan taloudellinen kannattavuus ja työllisyys, toisaalta haitalliset ympäristövaikutukset sekä niiden estämiskustannukset. Kysymys voi olla asumisen ja elinkeinotoiminnan häiriytymises-

tä, mökkirantojen pilaantumisesta, kalastusmahdollisuuden menettämisestä ja luonnon laaja-alaisesta turmeltumisesta. Laissa edellytetty tasapaino näiden intressien välille asetetaan viime kädessä KHO:n ratkaisulla. KHO:n ratkaisu on vastaus asiassa tehtyihin valituksiin ja oikeudenkäyntimenettelyssä esitettyihin perusteluihin.

/ Tuulivoiman tuotantoa on pyritty edistämään. Samalla tuulivoimarakentaminen on törmännyt laajaan vastustukseen. /

Ympäristö ja yhdyskuntarakenne

Ympäristönsuojelua koskevien päätösten ohella ympäristömme muotoutumiseen vaikutaan keskeiseltä osin kaavoituksella. Kaavoitus on suunnitelma tulevasta yhdyskuntarakenteesta. Viime vuosina yhdyskuntarakenteen kannalta merkittäviä ratkaisuja ovat olleet esimerkiksi liikenneväyliin ja tuulivoimarakentamiseen liittyvät päätökset.

Kunnallispoliittistakin ulottuvuutta oli Tampereen niin sanotun Rantaväylän ja siihen liittyvän tunnelin rakentamisella. Asiakokoukset oli KHO:ssa ratkaistavana yhtäältä maantielain mukaisen yleissuunnitelman hyväksymistä koskevana asiana ja samanaikaisesti neljänä asemakaava-asiana. Asiat ratkaistiin 18.9.2013 annetuilla päätöksillä, joilla valitukset hylättiin. Ennakkopäätöksessä KHO 2013:146 ratkaistiin asukkaiden valitus-oikeuden ulottuvuus maantielain mukaisessa yleissuunnitelma-asiassa.

Tuulivoiman tuotantoa on pyritty edistämään osana tavoitetta lisätä uusiutuvilla energianlähteillä tuotettavan energian osuutta Euroopan unionissa hyväksytyjen tavoitteiden mukaisesti. Samalla tuulivoimarakentaminen on törmännyt laajaan vastustukseen. Sinänsä tuulivoimaa yleisesti kannatetaan, mutta omalle kohdalle sattuvat melu- ja maisema-vaikutukset sekä luonnonsuojeluun liittyvät ongelmat ovat synnyttäneet useita oikeusprosesseja. KHO:n ratkaisuille on otettu kantaa muun ohella erilaisten lupien tarpeeseen, oikeaan suunnittelutasoon ja lähiasukkaiden valitusoikeuteen. Pelisäännöt ovat tämän myötä jatkossa selvemmät ja viranomaistoiminta ennakoitavampaa.

Vuosikirjapäätöksissä KHO 2013:183–184 oli ratkaistavana se, minkälaista maankäytön suunnittelua tuulivoimarakentaminen edellyttää ja minkälaisia vaatimuksia suunnittelun sisällölle asetetaan. Ensin mainittu tapauksessa kunnan rakennuslupaviranomainen oli myöntänyt niin sanotut suunnittelutarveratkaisut viidelle tuulivoimalalle. Suunnittelutarveratkaisu korvaa asemakaavan laatimistarpeen ja sen nojalla voidaan hakea rakennuslupa. Kysymys oli sen ratkaisemisesta, voitiinko hanke toteuttaa ilman kaavoitusta yksittäisillä luparatkaisuille.

KHO hylkäsi hankkeen toteuttajan valituksen ja pysytti asiassa hallinto-oikeuden ratkaisun, jolla suunnittelutarveratkaisut oli ELY-keskuksen valituksesta kumottu. Päätöksen perusteluissa todettiin, että tuulivoimalat on muun ohella roottorien koosta, voimaloiden lukumäärästä ja sijoituskuviosta riippuen sijoitettava useiden satojen metrien etäisyydelle toisistaan. Tästä seuraa, että jo muutaman voimalan muodostama kokonaisuus varaa muun käytön ulkopuolelle tavanomaiseen asuntorakentamiseen verrattuna poikkeuksellisen laajoja alueita. Lisäksi tuulivoimarakentamisen erityispiirteiden esimerkiksi tavanomaiseen asuinrakentamiseen nähden on se, tuulivoimaloiden toiminnasta ympäröivän alueen maankäytölle aiheutuvat rajoitukset poikkeavat sekä laatunsa että laajuutensa osalta suunnittelutarveratkaisuille tavanomaisesti osoitettavissa olevasta rakentamisesta. Hanke sijoittui geologisesti ja maisemallisesti sekä kulttuurihistoriallisesti arvokkaille alueille tai tällaisten alueiden välittömään vaikutuspiiriin. Alueen erityispiirteiden vuoksi

sillä oli merkitystä myös virkistyskäytössä. Tapauskohtaisella suunnittelutarveratkaisulla ei voitu saada sellaista riittävää selvitystä, jonka perusteella hanketta olisi voitu arvioida asemakaavan tai tuulivoimalarakentamista koskevan yleiskaavan erityisten sisältövaatimusten kannalta. Hankkeen toteuttamismahdollisuudet tuli selvittää alueen kaavoituksessa, jolloin voitiin ottaa huomioon myös alueen muiden maanomistajien rakentamistarpeet ja muu maankäyttö.

Tapauksessa KHO 2013:184 oli kysymys erityisesti tuulivoimarakentamista koskevalle

yleiskaavalle asetettavista vaatimuksista. Alue oli osoitettu tuulivoimatuotantoon soveltavaksi alueeksi Tunturi-Lapin ja Pohjois-Lapin maakuntakaavoissa. Myös YVA-selostuksesta ja kaavaselostuksesta ilmenevät selvitykset ja arvioinnit huomioon ottaen tuulipuistohankkeen toteuttamisen vaikutukset oli selvitetty ja arvioitu siten, että yleiskaavan yleisten ja tuulivoimarakentamista koskevan yleiskaavan erityisten sisältövaatimusten täyttyminen oli riittävästi arvioitavissa. Yleiskaavaa laadittaessa oli otettu riittävästi huomioon mahdollisuudet turvalliseen ja terveelliseen elinympäris-

töön. Lähimmilläänkin yli kahden kilometrin etäisyydellä tuulivoimapuistosta sijaitsevalle valittajan kiinteistölle ei selvitysten perusteella myöskään ulottunut sellaisia kiinteistön käyttöä rajoittavia vaikutuksia, että niistä olisi voitu katsoa aiheutuvan laissa kiellettyä kohtuutonta haittaa. Pelkästään sitä, että voimat näkyisivät valittajan kiinteistölle, tai sitä, että voimaloiden maisemavaikutukset yleisemminkin voisivat vaikuttaa kiinteistöjen arvoon tuulivoimapuiston ulkopuolisella alueella, ei näissä oloissa pidetty kohtuuttomana haittana.

Tehokasta vaikuttavuutta

KHO:n ratkaisuilla on laajaa yksilöllistä ja yhteiskunnallista vaikuttavuutta. Ratkaisun sisällön lisäksi vaikuttavuuden kannalta olennaisen tärkeää on se, että asiat ratkaistaan oikeudenmukaisessa menettelyssä ja kohtuullisessa ajassa. Sisällöstään riippuen asiat edellyttävät muun ohella oikeudellista, teknistä ja taloudellista asiantuntemusta sekä luonnon ja ympäristöolosuhteiden, hallinnon ja yhdyskuntarakenteen sekä erilaisten yhteiskunnallisten vaikuttavuussuhteiden syvällistä ymmärrystä.

KHO:een saapuu joka vuosi noin 4 000 asiaa, ja niitä ratkaistaan karkeasti saman verran. KHO:ssa käsiteltävät asiat luokitellaan sisältönsä perusteella niin sanotun diaarikaavan mukaisesti eri asiaryhmiin ja -nimikkeisiin. Erilaisia asianimikkeitä on diaarikaavassa yhteensä yli 280 kappaletta. KHO:n toimiala on kansainvälisestikin vertaillen laaja.

Tässä kirjoituksessa käsitellyt esimerkit KHO:n ratkaisuista eri aloilta edustavat runsasta kymmentä diaarikaavan asianimikettä. Esimerkit muodostavat murto-osan kaikista niistä tuhansista asioista, joita KHO vuosittain käsittelee ja ratkaisee.

Kaikkien hallintotuomioistuinten osuus valtion menoista on kirjoituksen alussa todetuina tavoin tuhannesosan luokkaa. Jo tässä kirjoituksessa esitettyjen esimerkkitapausten valossa ei vaikuta liioitellulta arvioida, että hallintolainkäytön yhteiskunnallinen, taloudellinen ja sosiaalinen vaikutus on moninkertaisesti suurempi. Niukkoja taloudellisia resursseja jaettaessa voidaankin pohtia, mistä muualta näin laajaa yksilöllistä ja yhteiskunnallista vaikuttavuutta voidaan samalla taloudellisella panoksella saada.

Annetut lausunnot 2013

Valtiovarainministeriölle

- Luonnos hallituksen esitykseksi uudeksi laiksi luottolaitostoiminnasta ja eräksi siihen liittyviksi laeiksi

Oikeusministeriölle

- Oikeudenhoidon uudistamisohjelma vuosille 2013–2015
- Luonnos hallituksen esitykseksi yhdenvertaisuuslainsäädännön uudistamisesta
- Todistelutoimikunnan mietintö ”Todistelu yleisissä tuomioistuimissa”

Ulkoasiainministeriölle

- 10.7.2013 hyväksytyistä Euroopan ihmisoikeussopimuksen 16. pöytäkirjan osalta; allekirjoittaminen

Sosiaali- ja terveysministeriölle

- Toimiva lastensuojelu –selvitysryhmän loppuraportti
- Kansallista omaishoidon kehittämisohjelmaa laativan työryhmän väliraportti

Ympäristöministeriölle

- Luonnos hallituksen esitykseksi ehdotuksesta maankäyttö- ja rakennuslain muuttamiseksi
- Luonnos hallituksen esitykseksi ympäristönsuojelulaiksi ja eräksi siihen liittyviksi laeiksi

Työ- ja elinkeinoministeriölle

- Tilintarkastajajärjestelmän uudistaminen, ”Tilintarkastajien tutkinnot ja valvonta” -työryhmän raportista
- Työ- ja elinkeinoministeriön ehdotus kilpailulain muuttamiseksi kilpailuneutraaliteettivalvonnan tehostamiseksi

Liikenne- ja viestintäministeriölle

- Luonnos hallituksen esitykseksi tietoyhteiskuntakaareksi

Maa- ja metsätalousministeriölle

- Mietintö, jossa ehdotettiin maaseutuelinkeinojen valituslautakunnassa käsiteltävien asioiden siirtämistä hallinto-oikeuksiin, ja siihen sisältyvistä lainsäädäntöehdotuksista
- Luonnos hallituksen esitykseksi laeiksi metsälain ja rikoslain 48 a luvun 3 §:n muuttamisesta

Valtioneuvoston oikeuskanslerille

- Selvitys ylimpien tuomioistuinten presidentin ja jäsenten virantäyttömenettelystä

Korkeimman hallinto-oikeuden henkilökunta 1.1.–31.12.2013

Presidentti

Pekka Vihervuori

Hallintoneuvokset

Esa Aalto 1.1.–30.9., Heikki Kanninen (vv.), Kari Kuusiniemi, Niilo Jääskinen (vv.), Ahti Vapaavuori, Irma Telivuo, Matti Pellonpää, Anne E. Niemi, Matti Halén, Sakari Vanhala, Eila Rother, Riitta Mutikainen, Hannele Ranta-Lassila, Hannu Ranta, Timo Viherkenttä, Eija Siitari, Alice Guimaraes-Purokoski, Tuomas Lehtonen, Mika Seppälä, Outi Suviranta

Määräaikaiset hallintoneuvokset

Janne Aer 1.1.–31.12., Liisa Heikkilä 1.1.–31.12., Mikko Pikkujämä 1.8.–31.12., Leena Äärilä 1.1.–31.12.

Ympäristöasiantuntijaneuvokset

Pertti Vakkilainen 1.1.–31.8., Janne Hukkinen, Mikael Hildén, Olli Dahl, Olli Varis, Juha Kaila, Timo Kairesalo, Rauno Pääkkönen, Riku Vahala, Jukka Horppila, Harri Koivusalo, Seppo Rekolainen 1.2. alk., Taina Nystén 1.8. alk.

Yli-insinöörineuvokset

Kenneth Holmberg, Raimo Sepponen, Hans Söderlund 1.1.–30.11., Petri Kuosmanen 1.2. alk.

Kansliapäällikkö

Päivi Pietarinen vv.1.8.–31.12.
Ann-Mari Pitkäranta 1.8.–31.12.

Esittelijäneuvokset

Ilpo Havumäki, Tuulia Riikonen, Kristina Björkvall, Kai Träskelin, Anne Nenonen, Mikko Rautamaa, Kari Honkala, Marjo Snellman, Liisa Tähtinen, Anneli Tulikallio, Marja-Liisa Judström, Riitta Kreula, Irene Mäenpää, Arja Niemelä, Hannele Klemettinen, Freja Häggblom, Tuula Pääkkönen, Petteri Leppikorpi, Outi Siimes

Määräaikainen esittelijäneuvos

Matti Haapaniemi 1.1.–28.2.

Oikeussihteerit

Kari Nieminen, Marja Leena Kemppainen, Leo Kaasinen, Marita Eeva, Petri Leinonen, Elisabeth Vuorenhela, Jukka Reinikainen, Sami Rautiainen 1.1.–31.7 (vv.), Monica Gullans 1.1.–31.5 (vv.), Mia Ekman, Camilla Sandström, Lea Alén, Arto Hietaniemi, Toni Kaarresalo, Riitta Hämäläinen

Määräaikaiset oikeussihteerit

Esa Hakkola 1.1.–31.12., Virpi Ikkela 1.1.–30.6, Kati Korsman 1.4.–31.7, Saija Laitinen 1.1.–31.12, Minna Martikainen 1.1.–30.6, Kirsi Martinkauppi 1.1.–20.6, Juhana Niemi 1.1.–31.12, Pirita Pesonen 1.1.–31.12, Elina Ranz 1.1.–31.12, Henna Rintala 1.1.–31.12, Seija Lintu 1.1.–31.12., Minna Koskinen 1.5.–31.12., Laura Ruotsalainen 1.3–31.3., Peik Strömsholm 1.10.–31.12.

Viestintäpäällikkö

Teuvo Arolainen

Tietohallintopäällikkö

Pekka Tuominen

Tietopalvelupäällikkö

Satu-Maarit Tarkkanen

Määräaikainen informaattikko

Marjut Jaatinen 1.1.–31.12.

Kirjaaja

Leena Kokko

Notaarit

Johanna Jokela 1.1.–31.12., Paula Kilponen, Anne Sahlman,
Soili Tolvanen, Laura Ruotsalainen 1.1.–28.2., Eeva Ryytty, Riitta Vaartio

Johdon sihteerit

Tanja Matilainen, Elina Tukiainen,

Arkistonotaari

Annika Aroharju (vv 1.1.–31.8.)

Taloussihteeri

Marja Klaavo 1.1.–28.2., Arja Mikkelinen 1.4. alk.

Atk-suunnittelija

Minna Ronkainen

Osastosihteerit, 1.7. lukien jaostosihteerit

Tarja Ekman, Päivi Koivurova 1.7. lukien vastaava jaostosihteeri,
Noora Kontro 1.1.–31.12., Liisa Martikainen, Arja Mikkelinen 1.1.–31.3.,
Irma Reunanen, Tommi Rother 1.1.–31.12., Katri Sokka 1.1.–31.12.,
Kaarina Tallberg 1.1.–28.2., Laura Pihlmaa 1.9.–31.12.

Osastosihteerit, 1.7. lukien kirjaamosihteerit

Heli Hietala, Tiina Kaplas,

Toimistosihteerit, 1.7. lukien jaostosihteerit

Merja Ahlfors, Mari Heikkinen 15.4.–31.12., Heli Kalajainen,
Nora Klemola, Ritva Monto, Tuula Niilo-Rämä, Tuula Pelkonen,
Virve Pesonen 15.3. alk, Tarja Siniranta, Irma Reunanen, Maarit Romppa-
nen 1.1.–30.4., Anneli Ronimus, Vuokko Mattila, Marja Tiihonen,
Ville Tuominen 1.1.–31.12., Erik Tuominen 1.1.–31.3.

Ylivirastomestari

Kari Joutsenlahti

Virastomestarit

Antti Meriläinen, Timo Rousku, Tapani Ruostela. Erik Tuominen
5.8.–18.8.

Harjoittelijat

Ville Arolainen 1.7.–31.7., Fredrik Björkvall 29.7.–18.8.,
Jasmin Matilainen 3.6.–23.6., Ville Väänänen 3.6.–30.6.

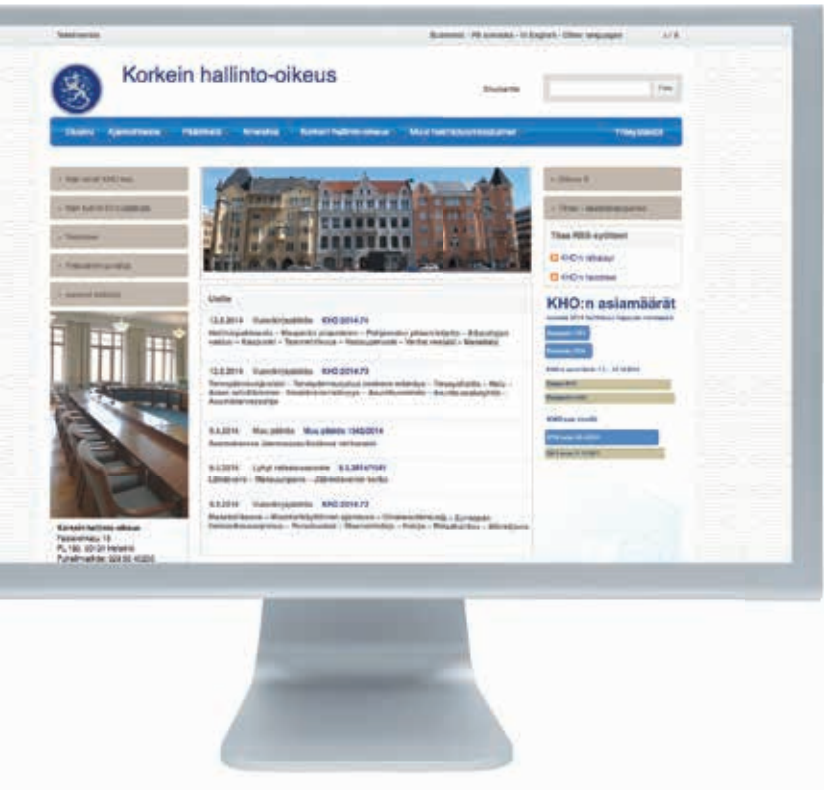
Korkeimman hallinto-oikeuden henkilökunnasta siirtyivät eläkkeelle
1.3.2013 lukien taloussihteeri Marja Klaavo sekä osastosihteeri Kaarina
Tallberg, 1.5 lukien toimistosihteeri Marja Tiihonen, 1.10.2013 lukien
hallintoneuvos Esa Aalto

Korkeimman hallinto-oikeuden virasta erosivat oikeussihteeri Monica
Gullans 1.6.2013 lukien, oikeussihteeri Sami Rautiainen 1.8.2013 lukien
ja toimistosihteeri Maarit Romppanen 1.5.2013 lukien

Uudet verkkosivut

Vuonna 2013 saatiin päätökseen korkeimman hallinto-oikeuden verkkosivu-uudistus.

Uudistus toteutettiin osana oikeusministeriön hallinnonalan julkaisujärjestelmän uudistusta. Internetsivustojen siirto uuteen järjestelmään toteutettiin yhteisten rakenteellisten, toiminnallisten ja graafisten yleismäärittelyjen pohjalta.

Tavoitteena on tukea sekä sivustojen ylläpitäjien työtä että hallinnonalan verkkoviestinnän kehittämistä. Mallien ja ohjeistusten avulla sivustoja voidaan ylläpitää tehokkaasti ja taloudellisesti.

Korkeimman hallinto-oikeuden verkkosivujen osoite on www.kho.fi.

[/ www.kho.fi /](http://www.kho.fi)

KHO:n työtilanne 2003–2013

	SAAPUNUT VUODEN AIKANA	RATKAISTU VUODEN AIKANA	SIIRTYNYT SEURAAVALLE VUODELLE	KESKIMÄÄRÄINEN KÄSITTELYAIKA KK
2003	3806	3879	3372	11,0
2004	3719	3848	3167	11,9
2005	3931	4009	3095	11,3
2006	3793	4006	2866	10,3
2007	3891	3797	2924	9,8
2008	4298	3734	3438	9,9
2009	4379	3965	3818	10,2
2010	4587	4202	4173	11,1
2011	4044	4225	3967	12,2
2012	3947	3928	3960	12,8
2013	4126	4303	3757	12,1

Saapuneet asiat 2003–2013

	2003 kpl	2004 kpl	2005 kpl	2005 %	2006 kpl	2006 %	2007 kpl	2007 %	2008 kpl	2008 %	2009 kpl	2009 %	2010 kpl	2010 %	2011 kpl	2011 %	2012 kpl	2012 %	2013 kpl	2013 %
Valtio-oikeus ja yleishallinto	358	339	363	9,2	358	9,4	410	10,5	359	8,4	389	8,9	437	9,5	459	11,4	366	9,3	421	10,2
Itsehallinto	287	261	297	7,5	235	6,2	303	7,8	285	6,6	254	5,8	266	5,8	211	5,2	245	6,2	235	5,7
Ulkomaalaisasiat	429	415	633	16,1	494	13,0	377	9,7	398	9,3	458	10,5	694	15,1	957	23,7	938	23,8	917	22,2
Rakentaminen	572	507	523	13,3	524	13,8	555	14,3	596	13,9	530	12,1	495	10,8	398	9,8	380	9,6	431	10,4
Ympäristö	287	342	305	7,8	288	7,6	362	9,3	359	8,4	390	8,9	344	7,5	313	7,7	298	7,6	320	7,8
Sosiaali- ja terveydenhuolto	752	703	787	20,0	853	22,5	804	20,6	826	19,2	825	18,8	945	20,6	715	17,7	762	19,3	862	20,9
Taloudellinen toiminta ml. liikenne ja viestintä	292	345	331	8,4	304	8,0	382	9,8	395	9,2	393	9,0	320	7,0	341	8,4	285	7,2	349	8,5
Verot	807	803	670	17,1	720	19,0	687	17,7	1058	24,6	1125	25,7	1069	23,3	633	15,7	656	16,6	562	13,6
Muut asiat	22	4	22	0,6	17	0,5	11	0,3	22	0,5	15	0,3	16	0,4	17	0,4	17	0,4	30	0,7
Yhteensä	3806	3719	3931		3793		3891		4298		4379		4586		4044		3947		4127	100

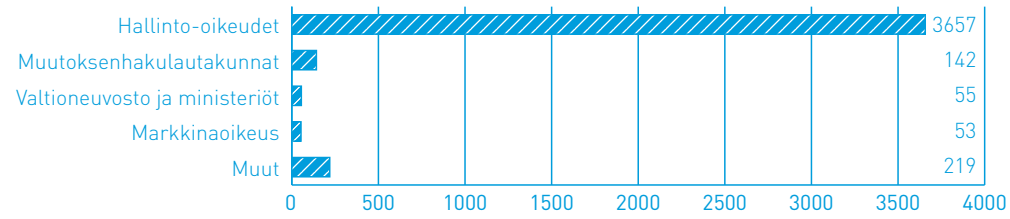
Saapuneet asiat muutoksenhakijoittain 2013

	YKSITYIS- HENKILÖ %	YHTEISÖ %	JULKISYHTEISÖ %
Kaikki asiat	77,5	14,5	8,0
Valtio-oikeus ja yleishallinto	85,0	6,2	8,8
Itsehallinto	75,7	8,9	15,3
Ulkomaalaisasiat	97,5	0,9	1,6
Rakentaminen	70,4	20,8	8,8
Ympäristö	58,1	31,7	10,2
Sosiaali- ja terveydenhuolto	90,0	1,0	9,0
Taloudellinen toiminta, liikenne ja viestintä	48,4	41,7	9,9
Verot	52,7	35,8	11,6
Muut asiat	100		

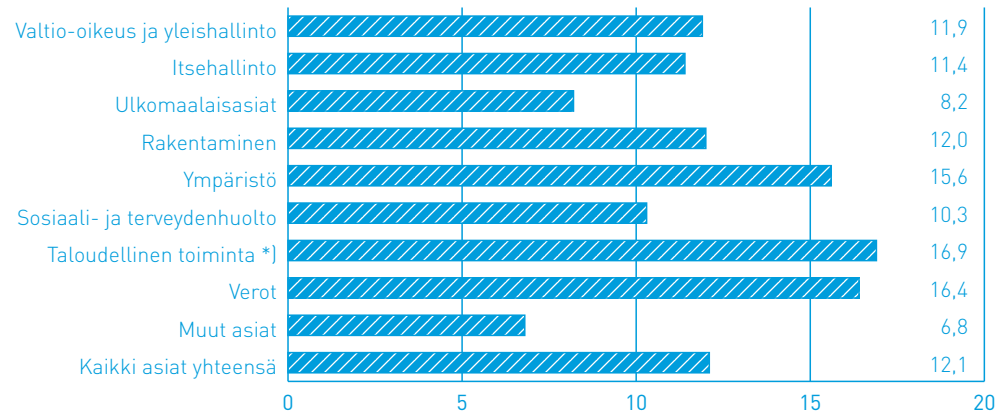
Ratkaistujen asioiden lopputulokset 2003–2013

	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Päätöstä valitusasiassa ei muuteta lopputulokseltaan (eikä perusteluiltaan)	29,8	29,2	32,4	29,3	29,6	29,9	27,4	24,7	25,3	24,4	24,8
Päätöksen lopputulosta valitusasiassa ei muuteta (mutta kylläkin perusteluja)	14,1	15,3	13,3	15,9	14,8	15,4	16,9	13,5	15,2	15,0	14,4
Päätöstä valitusasiassa muutetaan (myös lopputulokseltaan)	6,4	8,1	7,4	7,7	7,3	7,5	6,5	5,5	5,6	6,6	8,4
Valituslupahakemus hylätään	32,2	30,7	30,4	30,9	30,6	30,5	27,0	30,9	35,3	41,3	38,2
Valitusasia palautetaan	3,0	3,9	4,8	3,6	3,8	3,5	2,3	2,8	4,7	2,7	3,6
Ylimääräinen muutoksehaku hyväksytään	0,7	0,3	0,4	0,3	0,8	0,5	0,4	0,7	0,5	0,4	0,4
Ylimääräinen muutoksehaku hylätään	6,1	5,5	5,1	5,6	6,7	6,1	12,9	16,1	7,4	3,1	4,1
Siirretään muulle viranomaiselle	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0,1	0
Asia raukeaa	2,1	2,3	2,0	2,0	1,9	2,0	4,1	2,6	2,4	3,3	2,5
KHO ei ota asiaa tutkittavakseen	5,2	4,6	4,0	4,7	4,3	4,7	2,4	3,0	3,5	3,1	3,6

Saapuneet asiat viranomaisittain 2013

Ratkaistujen asioiden käsittelyaika 2013, kk

*) Mukaan lukien liikenne- ja viestintä

Korkeimman hallinto-oikeuden työtilasto vuodelta 2013

A. Asiaryhmittäin

	SIIRTYNEITÄ EDELLISELTÄ VUODELTA	SAAPUNUT VUODEN AIKANA	RATKAISTU VUODEN AIKANA	MUUTOKSENHAUN ALAINEN PÄÄTÖS ON VAHVISTETTU	MUUTOKSENHAUN ALAISTA PÄÄTÖSTÄ ON MUUTETTU	ASIA PALAUTETTU	MUUTOKSENHAKEMUS JÄTETTY TUTKIMATA	ASIA RAUENNUT	ASIA POISTETTU DIAARISTA	VIREILLÄ VUODEN LOPIUSSA	KESKIM. KÄSITTELYAIKA, KK	MEDIAANI, KK
Valtio-oikeus ja yleishallinto	387	423	399	329	29	18	8	15	7	404	11,9	10,5
Valtio-oikeus	18	71	20	19				1		69	8,3	8,6
Kansalaisuusasiat	18	70	20	19				1		68	8,3	8,6
Kansalaisten yleiset oikeudet		1								1		
Yleishallinto-oikeus	189	163	190	150	14	12	5	9	5	157	13,1	11,7
Maksuvapautus	11	4	15	14			1				7,5	7,1
Edunpalautus ja vahingonkorvaus	2		1	1						1	18,8	18,8
Asiakirjajulkisuus	64	42	59	39	5	8		7	1	46	16,9	16,7
Tietosuojat	20	5	15	14			1			10	18,4	21,5
Tasa-arvoasiat / muut kuin itsehallinto		1								1		
Harkinnanvaraiset ja muut valtionosuudet ja -avustukset	26	16	12	6	2	3		1		30	22,2	22,5
Holhustoimen edunvalvonta	1	2	2	2						1	8,2	8,2
Passiasiat	2	4	4	4						2	5,3	5,9
Väestötietoasiat	7	2	7	6		1				2	15,0	13,8
Nimiasiat	3	3	4	4						2	7,4	7,6
Oikeusavun myöntäminen, avustajan määrääminen ja palkkio	22	60	41	34	5		1	1	1	40	9,1	8,5
Oikeusapupäätöksen muuttaminen ja lakkaaminen	2	1	3	3							5,7	5,4
Oikeudenkäyntimaksua koskeva valitus	6	2	7	6			1		1		5,0	4,8
Valtion perintö	4	1	4	4						1	13,4	13,5
Vankeinhoitoa koskevat asiat	9	10	5	5						14	15,1	14,2
Muu yleishallintoasia	10	10	11	8	2		1		2	7	7,5	7,7
Opetus- ja sivistystoimi	21	36	28	22	2	3	1			29	10,6	10,0
Perusopetus ja lukio	17	26	23	19	2	2				20	10,4	9,6
Ammattiopetus		5	1	1						4	3,7	3,7

	SIIRTYNEITÄ EDELLISELTÄ VUODELTA	SAAPUNUT VUODEN AIKANA	RATKAISTU VUODEN AIKANA	MUUTOKSENHAUN AIKANA PÄÄTÖS ON VAHVISTETTU	MUUTOKSENHAUN ALAINEN PÄÄTÖS ON MUUTETTU	ASIA PALAUTETTU	MUUTOKSENHAKEMUS JÄTETTY TUTKIMATTA	ASIA RAJUNNUT	ASIA POISTETTU DIAARISTA	VIREILLÄ VUODEN LOPUSSA	KESKIM. KÄSITTELYAIKA, KK	MEDIAANI, KK
Ammattikorkeakoulut	1	1	1				1			1	19,5	19,5
Yliopistot ja korkeakoulut	2	4	3	2			1			3	11,9	15,0
Muu opetus- ja sivistystoimiasia	1									1		
Valtion virkamiehet	70	55	53	38	10	2	1	2	1	71	14,0	14,6
Virka- ja työsuhde	31	33	27	18	6	1		2	1	36	13,5	14,9
Palkkaus, työaika ja vuosiloma / valtion virkamiehet	14	6	12	10	1	1				8	16,1	20,4
Muu virkamiesoikeusasia	25	16	14	10	3		1			27	13,2	12,1
Työvoima-asiat	23	22	25	20	2	1		2	1	19	9,4	9,6
Palkkaturva ja muu toimeentuloturva-asia	5	10	9	7	2					6	7,7	4,3
Työsuojelu	9	5	7	4		1		2	1	6	13,5	11,6
Siviilipalvelus	2	1	2	2						1	6,4	6,4
Työvoimapolitiittinen aikuiskoulutus	1		1	1							11,4	11,4
Muu työvoima-asia	6	6	6	6						6	7,8	6,9
Turvallisuus, yleinen järjestys	66	76	83	80	1		1	1		59	9,9	9,4
Palo- ja pelastustoimi sekä väestönsuojelu	3	4	2	2						5	14,8	14,8
Ampuma-aseasiat	55	58	65	64			1			48	9,4	8,8
Arpajais- ja rahankeräysluvat		2	1	1						1	1,2	1,2
Muu turvallisuutta, yleistä järjestystä ja eräitä lupia koskeva asia	8	12	15	13	1			1		5	11,8	10,1
Itsehallinto	277	235	271	214	40	1	12	4	2	239	11,4	11,3
Ahvenanmaa	5	3	4	2	1		1			4	13,7	13,3
Ahvenanmaan itsehallinto / ellei muussa asiaryhmässä	5	3	4	2	1		1			4	13,7	13,3
Kunnallisasiat	256	205	252	199	39	1	10	3	2	207	11,4	11,3
Kunnallisvaalit		9	8	6	1	1				1	3,3	2,4
Kuntajako	4	2	6	6							12,5	16,9
Kunnan toimiala	1									1		
Kunnan talous	21	23	25	23			2			19	10,8	8,2
Kunnalliset säännöt ja taksat	6	5	5	5						6	8,9	4,4
Virkavaali / kunnat ja kuntayhtymät	55	32	48	33	12		3			39	15,0	15,6
Palvelussuhdeturva / kunnat ja kuntayhtymät	45	41	46	35	8		2	1		40	12,8	13,5

	SIRTYNEITÄ EDELLISELTÄ VUODELTA	SAAPUNUT VUODEN AIKANA	RATKAISTU VUODEN AIKANA	MUUTOKSENHAUN ALAISEN PÄÄTÖS ON VAHVISTETTU	MUUTOKSENHAUN ALAISTA PÄÄTÖSTÄ ON MUUTETTU	ASIA PALAUTETTU	MUUTOKSENHAKEMUS JÄTETTY TUTKIMATTA	ASIA RAUENNUT	ASIA POISTETTU DIAARISTA	VIRELLÄ VUODEN LOPUSSA	KESKIM. KÄSITTELAIKA, KK	MEDIAANI, KK
Palkkaus, työaika ja vuosiloma / kunnat ja kuntayhtymät	11	3	10	5	5					4	16,1	19,9
Muu henkilöstöasia / kunnat ja kuntayhtymät	12	3	5	3	1		1			10	15,9	17,1
Muu kunnallisia	101	87	99	83	12		2	2	2	87	9,3	6,5
Kirkollisia	12	27	11	9			1	1		28	12,5	15,3
Palvelussuhde / kirkko	2	7	2	2						7	18,6	18,6
Muu henkilöstöasia / kirkko	5	3	5	4				1		3	13,4	15,3
Muu kirkollisia	5	17	4	3			1			18	8,3	4,2
Saamelaisia	4		4	4							4,0	4,0
Saamelaiskärjävälit	4		4	4							4,0	4,0
Ulkomaalaisia	693	917	1004	884	26	39	16	39	3	603	8,2	6,8
Oleskeluluvat perheiden yhdistämisen perusteella	167	271	249	221	3	15	4	6		189	7,3	6,5
Muut oleskeluluvat	105	151	165	148	2	3	4	8	1	90	8,1	6,0
Karkottaminen	37	65	60	57			2	1	1	41	10,6	9,5
Ulkomaalaisen käännyttäminen	17	23	32	27	3		1	1		8	7,1	7,4
Turvapaikka-asiat	292	246	340	303	6	13	2	16		198	9,7	8,6
Turvapaikka-asiat / nopeutettu käsitte	64	128	142	112	12	8	3	7		50	5,8	4,5
Muukalaispassit ja muut matkustusasiakirjat	6	19	13	13						12	4,6	3,5
Muu ulkomaalaisia	5	14	3	3					1	15	3,1	2,2
Rakentaminen	398	431	408	358	25	3	17	5		421	12,0	12,2
Maankäyttö- ja rakennusasiat	376	413	388	343	23	2	16	4		401	11,9	12,2
Maakuntakaava	16	20	15	12	1		2			21	18,1	14,9
Yleiskaava	56	51	30	27	1		2			77	14,8	14,4
Asemakaava	47	79	79	70	2	1	3	3		47	9,6	8,3
Ranta-asemakaava	15	13	11	10	1					17	15,4	17,4
Rakennuskielto ja toimenpiderajoitus	2		2	2							15,4	15,4
Rakennusjärjestys		1								1		
Tonttijako	1	3								4		
Kadut ja yleiset alueet	7	6	8	7			1			5	11,4	9,7
Rakentamiskehoitus	1	1	1	1						1	18,0	18,0

SIIRTYNEITÄ EDELLISELTÄ
 VUODELTA
 SAAPUNUT VUODEN AIKANA
 RATKAISTU VUODEN AIKANA
 MUUTOKSENHAUN ALAINEN
 PÄÄTÖS ON VAHVISTETTU
 MUUTOKSENHAUN ALAISTA
 PÄÄTÖSTÄ ON MUUTETTU
 ASIA PALAUTETTU
 MUUTOKSENHAKEMUS
 JÄTETTY TUTKIMATTA
 ASIA RAJENNUT
 ASIA POISTETTU DIAARISTA
 VIREILLÄ VUODEN LOPUSSA
 KESKIM. KÄSITTELYAIKA, KK
 MEDIAANI, KK

Lunastaminen kaavan perusteella	2	3	1	1						4	11,1	11,1
Poikkeaminen / maankäyttö- ja rakennusasiat	62	69	79	72	6		1			52	11,0	10,3
Suunnittelutarveratkaisu	52	29	43	41			2			38	12,9	13,4
Rakennuslupa	51	61	71	60	6	1	3	1		41	10,8	11,2
Toimenpidelupa	11	15	8	7			1			18	14,2	15,4
Ympäristönhoito ja rakennuksen kunnossapito	1	3	1	1						3	11,8	11,8
Purkamislupa	6	8	4	4						10	16,6	16,6
Maisematyölupa	4	3	2	1	1					5	15,6	15,6
Rakennusrasitteet		1								1		
Yhdyskuntateknisten laitteiden sijoittaminen	8	5	4	4						9	9,5	5,5
Rakennusvalvonta	28	36	26	21	4		1			38	13,1	14,2
Muu maankäyttö- ja rakennusasia	6	6	3	2	1					9	15,8	22,4
Tiesiat	6	8	7	5	1		1			7	11,3	8,3
Maantie	6	5	6	5	1					5	12,1	9,9
Yksityinen tie		1	1				1				6,4	6,4
Muu tiesia		2								2		
Kiinteistöasiat	16	10	13	10	1	1		1		13	15,0	16,1
Lunastusasiat	3	3	1	1						5	5,8	5,8
Etuosto-oikeus	10	4	9	8	1					5	16,0	16,1
Muu kiinteistöasia	3	3	3	1			1		1	3	15,0	16,8

Ympäristö	400	320	357	270	46	18	20	3	1	362	15,6	16,9
Ympäristönsuojelu	223	153	191	145	30	4	10	2	1	184	16,9	17,4
Ympäristölupa / metsäteollisuus	7	1	7	5	2					1	15,9	15,4
Ympäristölupa / metalliteollisuus	1		1	1							21,0	21,0
Ympäristölupa / energian tuotanto	4	1	2	2						3	16,9	16,9
Ympäristölupa / kemikaaliteollisuus ja kemikaalien käsittely		2								2		
Ympäristölupa / malmien louhinta ja mineraalien tuotanto	5	2	3	3						4	17,0	18,0
Ympäristölupa / elintarvikkeiden ja rehujen valmistus		1								1		
Ympäristölupa / jätteiden käsittely	17	11	15	10	4	1				13	18,0	18,6

	SIRTYNEITÄ EDELLISELTÄ VUODELTA	SAAPUNUT VUODEN AIKANA	RATKAISTU VUODEN AIKANA	MUUTOKSENHAUN AIKANA PÄÄTÖS ON VAHVISTETTU	MUUTOKSENHAUN ALAISTA PÄÄTÖSTÄ ON MUUTETTU	ASIA PALAUTETTU	MUUTOKSENHAKEMUS JÄTETTY TUTKIMATTA	ASIA RAUENNUT	ASIA POISTETTU DIAARISTA	VIRELLÄ VUODEN LOPUSSA	KESKIM. KÄSITTELYAIKA, KK	MEDIAANI, KK
Ympäristölupa / polttonesteen jakeluasema/ -varastointi	5	5	5	5					5	18,4	16,8	
Ympäristölupa / louhinta, murskaus, asfalttiasema, betoniasema	30	20	25	14	7		4		25	16,8	16,9	
Ympäristölupa / jätevesien johtaminen/-phdistamo	7	2	4	4				1	4	18,9	20,5	
Ympäristölupa / eläinsuojat	19	8	16	12	3			1	11	12,1	12,5	
Ympäristölupa / turkistarhaus	2	2	2	1	1				2	11,5	11,5	
Ympäristölupa / moottorirata, veneiden harjoittelurata	4	6	2	2					8	18,6	18,6	
Ympäristölupa / pilaantuneen maaperän ja pohjaveden puhdistaminen	1		1	1						14,8	14,8	
Ympäristölupa / turvetuotanto	58	26	53	47	2	1	2	1	31	19,2	19,4	
Muu ympäristölupa-asia	13	17	13	8	4		1		17	17,8	19,4	
Meluilmoitus	1		1	1						12,4	12,4	
Ympäristösuojelulain mukainen valvonta ja hallintopakko	16	23	17	12	4		1		22	19,4	17,9	
Muu ympäristösuojelulain mukainen asia	3	5	4	3			1		4	13,1	14,1	
Jättemaksut	7	4	6	6					5	10,0	7,8	
Järjestetty jätteenkuljetus	3	2	3	2			1		2	14,0	17,1	
Muu jätelain mukainen asia	3	7	2	2					8	7,7	7,7	
Terveysvalvonta	4	6	3	3					7	10,5	9,7	
Maasto- ja vesiliikenne	7		1		1				6	3,9	3,9	
Ydinenergialain mukainen asia	4		4		2	2				16,4	16,4	
Muu ympäristösuojeluasia	2	2	1	1					3	16,3	16,3	
Vesitalous	99	90	85	56	13	11	4	1	104	15,0	15,9	
Rakentaminen vesistöön	17	21	12	11	1				26	14,9	16,5	
Vesivoiman hyväksikäyttö	11		11	3	3	5				19,3	19,9	
Kulkuväylät ja muut vesiliikennealueet	1								1			
Ojitus	3	3							6			
Vesistön säännöstely	2	3	2	2					3	20,9	20,9	
Veden johtaminen nesteenä käytettäväksi ja pohjaveden ottaminen	3	4	4	3	1				3	14,0	15,6	
Jäteveden johtaminen		1							1			
Vesilain mukaiset maksu- ja korvausasiat	9	7	5	2	3				11	18,2	17,9	

	SIIRTYNEITÄ EDELLISELTÄ VUODELTA	SAAPUNUT VUODEN AIKANA	RATKAISTU VUODEN AIKANA	MUUTOKSENHAUN ALAINEN PÄÄTÖS ON VAHVISTETTU	MUUTOKSENHAUN ALAINSTA PÄÄTÖSTÄ ON MUUTETTU	ASIA PALAUTETTU	MUUTOKSENHAKEMUS JÄTETTY TUTKIMATTA	ASIA RAJENNUT	ASIA POISTETTU DIAARISTA	VIREILLÄ VUODEN LOPUSSA	KESKIM. KÄSITTELYAIKA, KK	MEDIAANI, KK
Vesilain mukainen valvonta ja hallintopakko	16	16	17	15	1		1			15	16,6	18,6
Vesihuoltolain mukainen asia	31	35	31	19	2	6	3	1		35	12,2	13,0
Muu vesitalousasia	6		3	1	2					3	13,0	11,8
Ympäristönsuojelulaissa ja vesilaissa tarkoitettua yhteiskäsittelyä koskevat asiat	6	8	7	7						7	15,3	19,1
Yhteiskäsittelyn piiriin kuuluva lupa-asia / kalankasvatus	2	4	3	3						3	14,5	19,1
Muu ympäristönsuojelulain ja vesilain yhteiskäsittelyn piiriin kuuluva asia	4	4	4	4						4	16,0	17,5
Luonnonsuojelu	65	64	70	60	3	3	4			59	12,2	10,9
Natura 2000-verkosto	3									3		
Luonnonsuojelulain mukaiset asiat / paitsi Natura 2000-verkosto	21	16	19	15	1	3				18	12,7	11,7
Eläinsuojelu	6	13	13	9	1		3			6	7,0	6,7
Maa-ainesasiat	34	31	37	35	1		1			28	13,8	13,8
Rakennussuojelu		4								4		
Muu luonnonsuojeluasias	1		1	1							11,2	11,2
Ulkoilu ja leirintä	1		1	1							18,2	18,2
Ulkoiluasiat	1		1	1							18,2	18,2
Asuntotuotanto ja asuntoasiat	6	5	3	1			2			8	29,4	23,4
Arava-asiat	3	3								6		
Muu asuntoasia	3	2	3	1			2			2	29,4	23,4
Sosiaali- ja terveydenhuolto	633	864	783	661	40	19	45	18	11	702	10,3	9,5
Sosiaaliasiat	522	652	567	474	29	14	33	17	9	597	11,0	11,3
Toimeentulotuen myöntäminen	55	125	83	77	1	1	3	1		97	8,0	5,6
Toimeentulotuen takaisinperintä	5	6	7	6			1		1	3	10,6	7,2
Muu lastensuojeluasias	2		2		1			1			12,0	12,0
Elatusturva		1	1	1							8,0	8,0
Kehitysvammaisten erityishuolto	5	6	6	3	1	2				5	11,1	10,2
Vammaispalvelu	133	117	111	79	7	10	10	5	1	137	12,3	14,0
Päihdehuolto	1		1	1							10,4	10,4

	SIRTYNEITÄ EDELLISELTÄ VUODELTA	SAAPUNUT VUODEN AIKANA	RATKAISTU VUODEN AIKANA	MUUTOKSENHAUN ALAISEN PÄÄTÖS ON VAHVISTETTU	MUUTOKSENHAUN ALAISTA PÄÄTÖSTÄ ON MUUTETTU	ASIA PALAUTETTU	MUUTOKSENHAKEMUS JÄTETTY TUTKIMATTA	ASIA RAJENNUT	ASIA POISTETTU DIAARISTA	VIRELLÄ VUODEN LOPUSSA	KESKIM. KÄSITTELYAIKA, KK	MEDIAANI, KK
Omaishoidon tuki	5	4	3	1	1		1			6	4,1	3,7
Lasten päivähoidon järjestäminen	2		2	1	1						22,8	22,8
Lastensuojelukustannusten korvaaminen	26	15	29	27	1		1		12	12,6	9,4	9,4
Muu sosiaalihuollon kustannusten korvaaminen	19	1	15	8	6			1		5	24,8	23,9
Sosiaalihuollon asiakasmaksut	30	22	8	5	1		2			44	11,0	7,3
Huostaanotto ja sijaishuoltoon sijoittaminen	146	201	201	187	4		3	7	1	145	11,1	11,7
Kiireellinen sijoitus ja sen jatkaminen	7	5	7	2			5			5	2,1	2,3
Huostassapidon lopettaminen	24	25	21	19	1	1				28	12,6	12,3
Lupa lapsen tutkimiseen		2								2		
Yhteydenpidon rajoittaminen	28	68	28	24			3	1	2	66	8,1	7,4
Muu rajoitus sijaishuollossa		1								1		
Erityinen huolenpito		1	1				1				8,5	8,5
Muut lastensuojeluasiat	22	36	31	26	2		3		1	26	7,6	5,8
Muu sosiaaliasia	12	16	10	7	2			1	3	15	14,3	11,4
Terveystuolto ja sairaanhoito	87	202	191	171	10	1	9		2	96	7,3	5,0
Hoiton määrääminen mielenterveysasiassa	51	162	148	138	3	1	6		1	64	4,7	4,3
Itsemääräämisoikeuden rajoittaminen mielenterveys- asiassa	3	11	11	10	1					3	5,5	4,7
Muu mielenterveysasia	1	1	1	1						1	2,4	2,4
Terveystuollon ja sairaanhoitotoimen harjoittaminen	14	18	12	8	4				1	19	17,6	17,0
Elintarvikevalvonta	1	1								2		
Terveystuollon kustannusten korvaaminen	15	6	15	10	2		3			6	24,7	24,8
Muu terveystuolto- ja sairaanhoitoasia	2	3	4	4						1	12,3	10,1
Lääkeasiat ja apteekkilaitos	24	10	25	16	1	4	3	1		9	19,0	17,2
Lääkkeiden myyntilupa ja hintavalvonta	15	5	12	8	1	3				8	23,8	26,3
Muu lääkeasia	3	1	3	2			1			1	18,7	17,2
Apteekkiasiat	6	4	10	6		1	2	1			13,5	4,9

SIIRTYNEITÄ EDELLISELTÄ
VUODELTA
SAAPUNUT VUODEN AIKANA
RATKAISTU VUODEN AIKANA
MUUTOKSENHAUN ALAINEN
PÄÄTÖS ON VAHVISTETTU
MUUTOKSENHAUN ALAISTA
PÄÄTÖSTÄ ON MUUTETTU
ASIA PALAUTETTU
MUUTOKSENHAKEMUS
JÄTETTY TUTKIMATTA
ASIA RAJENNUT
ASIA POISTETTU DIARISTA
VIREILLÄ VUODEN LOPUSSA
KESKIM. KÄSITTELYAIKA, KK
MEDIANI, KK

Taloudellinen toiminta mukaan lukien liikenne- ja viestintäasiat	428	346	418	297	59	27	16	19	3	353	16,9	16,8
Oikeushenkilöt ja teollisoikeude	77	36	74	42	14	12		6	1	38	18,5	19,0
Yhtiöoikeudelliset hallintotoimet	7	3	8	7	1					2	13,1	10,9
Siviilioikeudelliset oikeushenkilöt	2	1	3	2		1					11,7	13,6
Kauppa- ja yhdistysrekisteriasiat	3	3	3	2				1		3	12,0	8,8
Patentti, hyödyllisyysmalli ja integroitu piiri	25	7	17	11	4			2	1	14	24,1	22,6
Mallisuoja ja tavaramerkki	39	20	41	18	9	11		3		18	18,8	19,1
Verkkotunnus		2	2	2							5,9	5,9
Muu oikeushenkilöihin ja teollisoikeuksiin liittyvä asia	1									1		
Elinkeinoasiat	174	97	151	101	28	5	5	12	1	119	20,4	22,6
Rahoitusmarkkinoiden valvonta	1									1		
Vakuutustoiminta	2		2	2							12,9	12,9
Kaivostoiminta	6	17	12	6	6					11	15,4	16,4
Sähkömarkkinat	1	4	1	1						4	35,1	35,1
Räjähdysaineet ja palavat nesteet	2		2	1			1				16,6	16,6
Kiinteistöjen ja asuntojen välitys	1	2	1	1						2	12,8	12,8
Majoitus- ja ravitsemisliikkeet, anniskelulupa-asiat sekä alkoholin vähittäismyynti	32	13	26	17	7		1	1		19	18,5	19,9
Kilpailuoikeus	5	5	9	6	1		2			1	19,9	14,1
Julkiset hankinnat	115	45	87	59	13	4		11		73	22,9	24,4
Kuluttajansuoja	1	2	1	1						2	17,1	17,1
Muu elinkeinoasia	8	9	10	7	1	1	1		1	6	12,6	10,0
Maa- ja metsätalous	77	43	66	52	8	4	2		1	53	19,0	21,1
Maataloustuotannon ohjaaminen / mm. kansalliset tuet	52	26	58	48	5	4	1			20	19,4	21,8
Metsätalous	4	1								5		
Kasvinsuojelu		2								2		
Porotalous	5	2	1	1					1	5	16,8	16,8
Metsästys ja kalastus	16	11	7	3	3		1			20	16,2	18,6
Muu maa- ja metsätalousasia		1								1		
EU:n rakennerahastojen tukitoimet	17	7	11	10			1			13	22,1	24,4

	SIIRTYNEITÄ EDELLISELTÄ VUODELTA	SAAPUNUT VUODEN AIKANA	RATKAISTU VUODEN AIKANA	MUUTOKSENHAUN ALAISEN PÄÄTÖS ON VAHVISTETTU	MUUTOKSENHAUN ALAISTA PÄÄTÖSTÄ ON MUUTETTU	ASIA PALAUTETTU	MUUTOKSENHAKEMUS JÄTETTY TUTKIMATTA	ASIA RAUENNUT	ASIA POISTETTU DIAARISTA	VIREILLÄ VUODEN LOPUSSA	KESKIM. KÄSITTELYAIKA, KK	MEDIAANI, KK
Euroopan sosiaalirahasto / ESR	1								1			
Euroopan aluekehitysrahasto / EAKR	3	2	1	1					4	23,7	23,7	
Euroopan maatalouden ohjaus- ja tukirahasto / EMOTR-0	9	1	7	6			1		3	22,1	24,4	
Kalatalouden ohjauksen rahoitusväline / KOR	1	2	1	1					2	27,5	27,5	
Muu EU:n rakennerahastojen tukitoimi	3	2	2	2					3	18,4	18,4	
Liikenne ja viestintä	83	163	116	92	9	6	8	1	130	9,7	7,3	
Ajokortti, ajo-oikeus ja ammattiajolupa	24	49	47	38		6	2	1	26	8,4	6,8	
Ammattimainen moottoriajoneuvoliikenne	25	32	26	19	5		2		31	12,0	11,0	
Rautatieliikenne, merenkulku ja ilmailu	6	3	3	1	2				6	30,1	29,7	
Televisiomaksut	3	3	6	6						2,2	2,3	
Tietoliikenne	3	11	2		1		1		12	29,8	29,8	
Tietoliikenteen tarkastusmaksut		1							1			
Merimiehiä, lentäjiä yms. koskeva asia		3	1	1					2	4,3	4,3	
Ajo- ja vesikulkuneuvojen katsastus ja rekisteröinti	7	3	4	3			1		6	12,8	9,4	
Liikennevakuutusmaksua vastaava hyvike	3	8	9	8	1				2	6,5	6,9	
Pysäköintivirhemaksut	6	41	11	10			1		36	6,3	6,0	
Ylikuormamaksut		1	1				1			1,1	1,1	
Ajoneuvon siirtämistä koskeva maksu		3							3			
Muu liikenneasia	6	5	6	6					5	12,6	12,6	
Verot	739	562	631	466	114	28	17	6	5	665	16,4	14,3
Tulo- ja varallisuusvero	519	350	439	322	85	18	10	4	4	426	17,0	14,0
Henkilökohtaisen tulon verotus	225	157	180	141	25	7	5	2	2	200	13,7	13,7
Varallisuusverotus	1		1	1						24,4	24,4	
Elinkeinotulon verotus	161	102	145	82	48	10	4	1	1	117	22,2	16,0
Maatilatalouden verotus	6	3	4	4					5	16,1	15,3	
Lähdeverot	9	5	4	2	2				10	29,2	29,9	
Kansainvälinen verotus	45	7	39	38	1				13	11,0	11,2	
Keskusverolautakunnan ennakkoratkaisu tulo- ja varallisuusverotuksessa	18	13	17	10	5	1	1		14	21,7	14,5	

	SIIRTYNEITÄ EDELLISELTÄ VUODELTA	SAAPUNUT VUODEN AIKANA	RATKAISTU VUODEN AIKANA	MUUTOKSENHAUN ALAINEN PÄÄTÖS ON VAHVISTETTU	MUUTOKSENHAUN ALAINEN PÄÄTÖS ON MUUTETTU	ASIA PALAUTETTU	MUUTOKSENHAKEMUS JÄTETTY TUTKIMATTA	ASIA RAJENNUT	ASIA POISTETTU DIAARISTA	VIREILLÄ VUODEN LOPUSSA	KESKIM. KÄSITTELYAIKA, KK	MEDIAANI, KK
Veroviraston ennakkotieto tai -ratkaisu tulo- ja varallisuusverotuksessa	7	8	7	5	1			1		8	16,2	16,9
Ennakonpidätyksen ja ennakonkannon muuttaminen	2	20	1	1						21	18,8	18,8
Ennakkoperintä ja sosiaaliturvamaksu	25	24	26	24	2				1	22	15,9	15,4
Kiinteistövero	17	11	12	11	1					16	17,0	18,6
Muu tulon tai varallisuuden perusteella kannettavaa veroa tai maksua koskeva asia	3		3	3							9,8	9,3
Arvonlisävero	98	94	97	60	23	9	4	1	1	94	14,1	13,3
Arvonlisäveroa koskevat valitukset	68	71	75	45	16	9	4	1	1	63	13,8	13,4
Keskusverolautakunnan ennakkoratkaisu arvonlisäveroasiassa	12	13	10	6	4					15	12,4	10,8
Veroviraston ennakkoratkaisu arvonlisäveroasiassa	16	7	12	9	3					11	17,6	18,6
Arvonlisäverovelvolliseksi rekisteröinti ja ryhmärekisteröinti		3								3		
Vakuutusmaksuvero	2									2		
Ajoneuvoja koskevat verot ja maksut	42	35	21	19	1		1			56	17,8	20,5
Autoverovalitukset	31	26	16	15			1			41	16,6	20,5
Autoveroa koskevat ennakkoratkaisut	3		2	2						1	20,9	20,9
Autoveron palautus		2								2		
Ajoneuvovero	4	5	2	1	1					7	27,4	27,4
Polttoainemaksu	3	1								4		
Muu ajoneuvoveroasia	1	1	1	1						1	10,7	10,7
Valmisteverot ja tulliasiat	19	28	26	25				1		21	12,6	13,8
Tullinimikkeet	2									2		
Tullausvalitukset	8	8	9	9						7	15,8	19,6
Ennakkoratkaisut valmistevero- ja tulliasiasa		1								1		
Valmisteverot	8	19	16	15				1		11	10,2	8,4
Muu tulliasia	1		1	1							22,1	22,1
Muut verot ja verotusmenettely	61	55	48	40	5	1	2			68	16,4	17,1
Perintö- ja lahjavero	19	18	10	8	2					27	15,7	15,1
Varainsiirtovero	13	11	16	14	2					8	15,9	16,6
Vakuutusmaksu ja metsänhoitomaksu	2		2	2							21,2	21,2

	SIIRTYNEITÄ EDELLISELTÄ VUODELTA	SAAPUNUT VUODEN AIKANA	RATKAISTU VUODEN AIKANA	MUUTOKSENHAUN ALAINEN PÄÄTÖS ON VAHVISTETTU	MUUTOKSENHAUN ALAISTA PÄÄTÖSTÄ ON MUUTETTU	ASIA PALAUTETTU	MUUTOKSENHAKEMUS JÄTETTY TUTKIMATTA	ASIA RAUENNUT	ASIA POISTETTU DIAARISTA	VIREILLÄ VUODEN LOPUSSA	KESKIM. KÄSITTELYAIKA, KK	MEDIAANI, KK
Muut valtiolle perittävät maksut / mm. maksuperuste- lakiin perustuvat	2	3	4	4						1	10,0	5,4
Ennakkotieto tai -ratkaisu muussa veroasiassa	17	17	9	8	1					25	20,2	21,0
Veronkanto	6	4	5	4		1				5	18,2	18,8
Muu veroasia	2	2	2				2			2	10,9	10,9
Muut asiat	16	30	32	29	1		2		3	11	6,8	6,1
Eläkeasiat	8	19	16	15	1				1	10	6,9	7,1
Eläkeasiat	8	19	16	15	1				1	10	6,9	7,1
Muut asiat	8	11	16	14			2		2	1	6,6	4,5
Muut asiat	8	11	16	14			2		2	1	6,6	4,5
Yhteensä	3971	4128	4303	3508	380	153	153	109	35	3760	12,1	10,8

B Muutoksenhakulajeittain

Kantelu	14	22	17	15			2		2	17	8,4	4,8
Menetetyn määräajan palauttaminen	15	38	28	19	4	1	3	1		25	9,3	8,0
Muu hakemus	5	13	8	7			1		1	9	9,0	5,3
Purku	185	184	161	143	11	1	3	3	12	196	11,6	9,1
Valitus	2147	2052	2138	1637	264	80	100	57	15	2045	14,1	13,1
Valituslupa	1605	1819	1951	1687	101	71	44	48	5	1468	10,2	8,7
Yhteensä	3971	4128	4303	3508	380	153	153	109	35	3760	12,1	10,8

ASIOINTI JA YHTEYSTIEDOT

Korkein hallinto-oikeus
PL 180
00131 Helsinki

Kirjaamo
Fabianinkatu 15 A
Avoimna arkisin kello 8–16.15

Asiakaspalvelu 029 56 40233
Puhelinvaihde 029 56 40200
Telekopionumero 029 56 40382

Sähköpostiosoite korkein.hallinto-oikeus@oikeus.fi
Henkilökohtaiset sähköpostiosoitteet ovat tyyppiä etunimi.sukunimi@oikeus.fi

www.kho.fi

Sivut on julkaistu suomen, ruotsin, englannin ja saamen kielillä.

DESIGN: MANUAL, PAINO: JUVENES PRINT, PAPERIT: GALERIE ART MATT 300 G, SCANDIA WHITE 150 G

VALOKUVAT: RISTO LAINE JA RISTO SILVOLA SEKÄ KUVATOIMISTOT GORILLA, RODEO JA DREAMSTIME

